

Briuselis, 2022 m. birželio 3 d.
(OR. en)

9651/22

AGRI 219
AGRILEG 88
FOOD 37
SAN 323
PHYTOSAN 22
VETER 51
ENV 514
CLIMA 245
CODEX 10
WTO 102
RELEX 711

PRIDEDAMAS PRANEŠIMAS

nuo:	Europos Komisijos generalinės sekretorės, kurios vardu pasirašo direktorė Martine DEPREZ
gavimo data:	2022 m. birželio 3 d.
kam:	Tarybos generaliniam sekretoriatui

Komisijos dok. Nr.:	COM(2022) 226 final
---------------------	---------------------

Dalykas:	KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI ES sveikatos ir aplinkos apsaugos standartų taikymas importuojamiems žemės ūkio ir žemės ūkio maisto produktams
----------	--

Delegacijoms pridedamas dokumentas COM(2022) 226 final.

Pridedama: COM(2022) 226 final

Briuselis, 2022 06 03
COM(2022) 226 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

**ES sveikatos ir aplinkos apsaugos standartų taikymas importuojamiems žemės ūkio ir
žemės ūkio maisto produktams**

1. ĮVADAS

2021 m. liepos mėn. derybose dėl bendros žemės ūkio politikos reformos Europos Sąjungos Taryba ir Europos Parlamentas paragino Europos Komisiją pateikti:

ataskaitą, kurioje įvertinamas ES sveikatos ir aplinkos apsaugos standartų (įskaitant gyvūnų gerovės standartus, taip pat procesus ir gamybos metodus) taikymo importuojamiems žemės ūkio ir žemės ūkio maisto produktams pagrindimas ir teisinis įgyvendinamumas, taip pat nurodomos konkrečios iniciatyvos, kuriomis siekiama užtikrinti, kad jie būtų taikomi nuosekliau, laikantis PPO taisyklių. Ši ataskaita turėtų apimti visas susijusias viešosios politikos sritis, be kita ko, bendrą žemės ūkio politiką, sveikatos ir maisto saugos politiką, aplinkos politiką ir bendrą prekybos politiką¹.

Šia ataskaita atsakoma į šį raginimą. Joje nurodomi veiksmai, kurių ES jau imasi daugiašaliu ir dvišaliu lygmenimis, taip pat savarankiškai, siekdama spręsti pasaulines aplinkos problemas arba atsivėlgti į piliečių lūkesčius, susijusius su importuojamais žemės ūkio ar žemės ūkio maisto produktais, daugiausia dėmesio skiriant sveikatos ir aplinkos apsaugos (įskaitant gyvūnų gerovę) standartų taikymui importuojamiems produktams ir su tokių standartų taikymu susijusiems uždaviniais.

Ši ataskaita buvo parengta remiantis viešomis konsultacijomis², per kurias pastabas pateikė daugiau kaip 160 suinteresuotųjų subjektų, 2022 m. vasario mėn. Žemės ūkio ir žuvininkystės taryboje vykusiais politiniais debatais, taip pat Europos Parlamento rezoliucija dėl strategijos „Nuo ūkio iki stalo“³.

1.1. Poreikis pasauliniu mastu pereiti prie tvarių maisto sistemų

Nuo dešimtojo dešimtmečio vidurio, priėmus svarbias aplinkos apsaugos konvencijas⁴, labai pasikeitė žinios apie pasaulinį šiuolaikinių maisto sistemų poveikį aplinkai, o tai taip pat lėmė didesnę visuomenės ir etinį susirūpinimą dėl maisto gamybos ir vartojimo būdų. Taip pat būtina pasauliniu lygmeniu pereiti prie tvarių maisto sistemų, kurios būtų mažiau priklausomos nuo iškastinio kuro.

Maisto sistemoms tenka ketvirtadalis metinio išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio⁵ ir jos yra pagrindinis biologinės įvairovės nykimo veiksnys⁶. Beveik 90 proc. viso

¹ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10991-2021-ADD-1/en/pdf>.

² <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13371-Zemes-ukio-ir-maisto-produktu-importas-ES-sveikatos-ir-aplinkos-standartu-taikymas-ataskaita- lt>.

³ [2021 m. spalio 20 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl sąžiningos, sveikos ir aplinkai palankios maisto sistemos pagal strategiją „Nuo ūkio iki stalo“ \(2020/2260\(INI\)\)](#).

⁴ Visų pirma Jungtinių Tautų bendroji klimato kaitos konvencija, Biologinės įvairovės konvencija ir Jungtinių Tautų konvencija dėl kovos su dykumėjimu.

⁵ IPCC (2020), [Climate Change and Land: an IPCC special report on climate change, desertification, land degradation, sustainable land management, food security, and greenhouse gas fluxes in terrestrial ecosystems](#) (liet. Klimato kaita ir žemė. IPCC specialioji ataskaita dėl klimato kaitos, dykumėjimo, žemės degradacijos, tvarios žemėtvarkos, aprūpinimo maistu ir šiltnamio efektą sukeliančių dujų srautų sausumos ekosistemose).

⁶ IPBES (2019), [Summary for policymakers of the global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services](#) (liet. Tarpyvriausybinės mokslinės politinės biologinės įvairovės ir ekosisteminių paslaugų platformos parengtos Biologinės įvairovės ir ekosisteminių paslaugų pasaulinio įvertinimo ataskaitos santrauka politikos formuotojams), B1 punktą, 12 p. Taip pat žr., pvz., Benton, T. G., Bieg, C., Harwatt, H., Pudasaini, R. ir L. Wellesley (2021) [Food system impacts on biodiversity loss: three levers for food system transformation in](#)

pasaulio miškų kirtimo priežastis – žemės ūkio paskirties žemės plėtra, kurios poveikis yra didesnis, nei manyta anksčiau⁷. Savo ruožtu dėl klimato kaitos ir aplinkos būklės blogėjimo pasaulinės maisto sistemos tampa mažiau atsparios ir dažniau susiduria su tokiais didelėmis problemomis kaip vandens trūkumas, žemės degradacija ir ekstremalūs meteorologiniai reiškiniai, o tai toliau kenkia aprūpinimui maistu ir didina zoonozinių ligų riziką⁸.

Šiandien beveik kas trečias pasaulio gyventojas badauja arba neturi galimybės reguliariai gauti pakankamai maistingo maisto⁹. Be to, beveik 40 proc. suaugusiųjų visame pasaulyje turi antsvorį¹⁰. Nesveika mityba Europos Sąjungoje yra pagrindinė ligų ir ankstyvos mirties priežastis¹¹.

Žmonių, gyvūnų ir aplinkos sveikata glaudžiai susijusi su bendros sveikatos koncepcija, kuri apibrėžiama kaip „integruotas, vienijantis požiūris, kuriuo siekiama tvariai subalansuoti ir optimizuoti žmonių, gyvūnų ir ekosistemų sveikatą“¹². Bendros sveikatos koncepcija pripažįstama pasauliniuose įsipareigojimuose ir deklaracijose, pavyzdžiui, Jungtinių Tautų (JT) politinėje deklaracijoje dėl atsparumo antimikrobinėms medžiagoms¹³, JT aplinkos asamblėjos rezoliucijoje 3/4 dėl aplinkos ir sveikatos¹⁴, JT Pasaulio sveikatos asamblėjos rezoliucijoje dėl pastangų maisto saugos srityje stiprinimo¹⁵ ir JT aplinkos asamblėjos rezoliucijoje 5/11 dėl biologinės įvairovės ir sveikatos¹⁶.

2021 m. rugsėjo mėn. vykusiame JT aukščiausiojo lygio susitikime maisto sistemų klausimais pasiektas platus visuotinis sutarimas, kad perėjimas prie tvarių ir atsparių maisto sistemų yra labai svarbus sprendžiant mūsų planetos krizę ir siekiant įgyvendinti visus darnaus vystymosi tikslus (DVT), o susitikimas suteikė postūmį neatidėliotiniams

-
- [support of nature](#) (liet. Maisto sistemos poveikis biologinės įvairovės nykimui. Trys svertai, skirti maisto sistemos pertvarkai gamtai remti). Chatham House Research paper. London; Biologinės įvairovės konvencijos sekretoriatas (2020), [Global Biodiversity Outlook 5](#) (Penktoji biologinės įvairovės apžvalga), Monrealis, p. 64.
- ⁷ FAO (2021), *COP26: Agricultural expansion drives almost 90 percent of global deforestation. FAO Remote Sensing Survey findings* (liet. Beveik 90 proc. miškų pasaulyje sunaikinama dėl žemės ūkio plėtros. FAO tolimojo stebėjimo tyrimo išvados) (<https://www.fao.org/newsroom/detail/cop26-agricultural-expansion-drives-almost-90-percent-of-global-deforestation/en>).
- ⁸ JT aplinkos programa ir Tarptautinis gyvulininkystės mokslinių tyrimų institutas (2020), [Preventing the Next Pandemic: Zoonotic diseases and how to break the chain of transmission](#) (liet. Užkirsti kelią kitai pandemijai – zoonozinės ligos ir kaip nutraukti perdavimo grandinę), Nairobis.
- ⁹ FAO, IFAD, UNICEF, PMP ir PSO (2021), *The State of Food Security and Nutrition in the World 2021. Transforming food systems for affordable healthy diets* (liet. Apsirūpinimo maistu saugumo ir mitybos padėtis pasaulyje 2021 m.: maisto sistemų pertvarka siekiant užtikrinti sveiką mitybą už prieinamą kainą) (<https://www.fao.org/3/cb4474en/online/cb4474en.html>).
- ¹⁰ PSO (2021), *Fact sheets: Obesity and overweight* (liet. Nutukimo ir antsvorio faktų suvestinė) (<https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/obesity-and-overweight>).
- ¹¹ https://knowledge4policy.ec.europa.eu/health-promotion-knowledge-gateway/eu-burden-non-communicable-diseases-key-risk-factors_en.
- ¹² PSO (2021), *Tripartite and UNEP support OHHLEP's definition of 'One Health'* (liet. Trišalis komitetas ir UNEP pritaria OHHLEP pateiktai bendros sveikatos koncepcijos apibrėžčiai) (<https://www.who.int/news/item/01-12-2021-tripartite-and-unep-support-ohhlep-s-definition-of-one-health>).
- ¹³ <https://digitallibrary.un.org/record/845917?ln=en>.
- ¹⁴ https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/30795/UNEA3_4EN.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- ¹⁵ https://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA73/A73_R5-en.pdf.
- ¹⁶ https://www.unep.org/environmentassembly/unea-5.2/proceedings-report-ministerial-declaration-resolutions-and-decisions-unea-5.2?%2Fproceedings-report-ministerial-declaration-resolutions-and-decisions-unea-5_2.

pasauliniams pokyčiams. Daugelis šalių pristatė savo nacionalinius žemės ūkio ir maisto tvarumo gerinimo būdus¹⁷.

Vadovaujantis tuo pačiu principu, 2021 m. spalio mėn. Romoje G20¹⁸ vadovų priimtoje deklaracijoje pripažįstama, kad „skatinant tvarias maisto sistemas, be kita ko, stiprinant pasaulines, regionines ir vietos maisto vertės grandines ir tarptautinę prekybą maisto produktais, bus ne tik prisidedama prie aprūpinimo maistu saugumo, bet ir svariai prisidedama sprendžiant tarpusavyje susijusias pasaulines klimato kaitos ir biologinės įvairovės nykimo problemas“¹⁹.

1.2. ES tvarių maisto sistemų strategija

ES siekis pereiti prie tvarių maisto sistemų įtrauktas į strategiją „Nuo ūkio iki stalo“²⁰, kuri 2020 m. gegužės mėn. paskelbta kartu su Biologinės įvairovės strategija²¹ kaip Europos žaliojo kurso²² dalis. Strategijoje „Nuo ūkio iki stalo“ nustatyta sąžiningos, sveikos ir aplinkai palankios maisto sistemos darbotvarkė, kuriai įgyvendinti reikia visų subjektų, įskaitant vartotojus, pastangų prisitaikyti prie naujų ir griežtesnių sveikatos, aplinkos ir gyvūnų gerovės standartų. Dėl pertvarkos turėtų padidėti tvarumas, turėtų būti išsaugota ir padidinta biologinė įvairovė ir skatinamos biologinei įvairovei palankios ūkininkavimo sistemos.

Naujoji bendra žemės ūkio politika sukurta siekiant padėti Europos ūkininkams, įskaitant smulkiuosius ūkininkus, gerinti savo veiklos rezultatus aplinkos ir klimato atžvilgiu taikant labiau į rezultatus orientuotą modelį.

Maisto sistemų tvarumas yra pasaulinio masto problema ir ES, veikdama viena, negali sėkmingai įveikti pasaulinių grėsmių, susijusių su maisto gamybos ir vartojimo būdais. Strategijoje „Nuo ūkio iki stalo“ nustatytas ES siekis tapti pasauline lydere maisto tvarumo srityje vykdant tarptautinį bendradarbiavimą maisto mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje, kuriant partnerystes, propaguojant standartus, kuriais remiama tvari praktika tarptautinių lygmeniu, ir įgyvendinant savo prekybos ir vystymosi politiką.

1.3. ES – pasaulinės reikšmės partnerė

ES yra didžiausia pasaulyje eksportuotoja ir trečia pagal dydį žemės ūkio maisto produktų, įskaitant akvakultūros produktus, importuotoja²³. Į ES daugiausia importuojami produktai,

¹⁷ JT aukščiausiojo lygio susitikimas maisto sistemų klausimais (2021), *Member State Dialogue Convenors and Pathways - Food Systems Summit Dialogues* (liet. Valstybių narių dialogo organizatoriai ir kryptys. Aukščiausiojo lygio susitikimai maisto sistemų klausimais) (https://summitdialogues.org/overview/member-state-food-systems-summit-dialogues/convenors/?_se=ZWxlbmFhdmVyeUB5YWhvby5jby51aw%3D%3D&utm_campaign=Food).

¹⁸ G20 narėms tenka apie 80 proc. pasaulinės prekybos žemės ūkio prekėmis ir 60 proc. pasaulio žemės ūkio paskirties žemės.

¹⁹ <https://www.consilium.europa.eu/media/52730/g20-leaders-declaration-final.pdf>.

²⁰ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. Sąžininga, sveika ir aplinkai palanki maisto sistema pagal strategiją „Nuo ūkio iki stalo“. COM(2020) 381 *final*.

²¹ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. 2030 m. ES biologinės įvairovės strategija. Gamtos grąžinimas į savo gyvenimą. COM(2020) 380 *final*.

²² Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. Europos žaliasis kursas. COM(2019) 640 *final*.

²³ Europos Komisija (2021), *Agri-food trade in 2020: Report* (liet. 2020 m. prekybos žemės ūkio produktais ataskaita).

kurie dažniausiai negaminami ES viduje (pvz., kava, arbata, alyvpalmių aliejus, atogrąžų vaisiai), gaminami ne sezono metu arba kurių gamyba yra ribota arba nepakankama paklausai patenkinti (pvz., sojos ir sojų miltai). ES eksportas apima visą produktų asortimentą – nuo tokių prekių kaip pieno milteliai, kiauliena ir javai iki didelės pridėtinės vertės produktų, pavyzdžiui, vynų ir spiritinių gėrimų, alyvuogių aliejaus ar sūrių, todėl susidaro didelis prekybos perteklius²⁴.

ES, kaip svarbi tarptautinių maisto rinkų dalyvė, daro didelį poveikį trečiosioms (t. y. ES nepriklausančioms) šalims dėl savo prekybos politikos ir gebėjimo daryti įtaką pasaulinės svarbos taisyklių ir standartų rengimui. ES prekybos politika kartu su kitomis priemonėmis, pavyzdžiui, ES žemės ūkio maisto produktų populiarinimo politika, gali būti naudojama siekiant didinti informuotumą apie aukštus ES žemės ūkio maisto produktų standartus už ES ribų ir skatinti perėjimą prie tvarių maisto sistemų visame pasaulyje, laikantis JT DVT. Komisija taip pat bendradarbiauja su Europos išorės veikslių tarnyba vykdydama informavimo veiklą, susijusią su tvariomis maisto sistemomis.

Atitinkamai 2021 m. vasario mėn. prekybos politikos peržiūroje²⁵ nustatyta atviros, tvarios ir ryžtingos prekybos politikos kryptis, padėsianti geriau formuoti pasaulinius pokyčius ir atspindėti ES strateginius interesus ir vertybes, laikantis PPO taisyklių. Kova su klimato kaita ir aplinkos būklės blogėjimu yra vienas iš svarbiausių ES prioritetų. Kad ši vizija taptų tikrove, reikės imtis veikslių visais lygmenimis.

Be to, ES ir jos valstybės narės įsipareigojo užtikrinti politikos suderinamumą vystymosi labui. Politikos suderinamumo vystymosi labui priemonėmis jos siekia atsižvelgti į vystymosi tikslus tose politikos srityse, kurios gali turėti įtakos besivystančioms šalims. Politikos suderinamumo vystymosi labui tikslas – kuo labiau sumažinti prieštaravimus ir kurti įvairių ES politikos sričių sinergiją, taip pat padidinti vystomojo bendradarbiavimo veiksmingumą šalių partnerių naudai. Nuo tada, kai 1992 m. Maastrichto sutartimi į ES teisę buvo įtrauktas naujasis Europos konsensusas dėl vystymosi²⁶, jis dar kartą patvirtino ES įsipareigojimą siekti politikos suderinamumo vystymosi labui ir juo pripažinta, kad šis suderinamumas yra vienas esminių strategijos elementų siekiant DVT šalyse partnerėse.

Be to, ES yra priklausoma nuo prekybos ne tik kaip jos maisto pramonės realizavimo ir konkurencingumo šaltinis, bet ir kaip priemonė maisto tiekimo įvairovei užtikrinti. Kaip nurodyta Komunikate dėl aprūpinimo maistu saugumo²⁷, Rusijos invazija į Ukrainą atskleidė trūkumus, dėl kurių kyla pavojus pasaulinei aprūpinimo maistu sistemai; šie trūkumai turėtų

²⁴ 2020 m. 27 ES valstybėse narėse prekybos žemės ūkio maisto produktais perteklius sudarė 62 mlrd. EUR, t. y. 28,5 proc. viso 27 ES valstybių narių prekybos pertekliaus (žr. 23 pastabą).

²⁵ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. Prekybos politikos peržiūra. Atvira, tvari ir ryžtinga prekybos politika. COM(2021) 66 *final*.

²⁶ [*The new European consensus on development 'our World, our Dignity, our Future': joint statement by the Council and the representatives of the governments of the Member States meeting within the Council, the European Parliament, and the European Commission*](#) (liet. Naujasis Europos konsensusas dėl vystymosi „Mūsų pasaulis, mūsų orumas, mūsų ateitis“). Tarybos, Taryboje posėdžiavusių valstybių narių vyriausybės atstovų, Europos Parlamento ir Europos Komisijos bendras pareiškimas), Leidinių biuras, 2018 m.

²⁷ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. Aprūpinimo maistu užtikrinimas ir maisto sistemų atsparumo didinimas. COM(2022) 133 *final*.

būti šalinami taip, kad būtų skatinamas perėjimas prie tvarių, atsparių ir sąžiningų maisto sistemų ES ir visame pasaulyje.

2. ATITIKTIS ES STANDARTAMS

2.1. Sveikatos standartai

ES yra įdiegusi patikimą sanitarinę ir fitosanitarinę sistemas, kuriomis užtikrinama, kad visi ES rinkai pateikiami maisto produktai atitiktų aukšto lygio žmonių sveikatos apsaugos reikalavimą, ir užkertamas kelias kenkėjų ar ligų plitimui tarp augalų ir gyvūnų. Visas žemės ūkio maisto produktų importas turi atitikti ES sanitarijos ir fitosanitarijos reikalavimus arba sąlygas, kurias ES pripažįsta bent jiems lygiavertėmis²⁸. Taisyklės grindžiamos moksliniais įrodymais ir jas rengiant tinkamai atsižvelgiama į tarptautinius standartus.

Gyvūnų, augalų ar produktų, įvežamų į ES iš trečiųjų šalių, atitiktis atitinkamiems ES standartams ir reikalavimams tikrinama taikant veiksmingas kontrolės sistemas, kurias įgyvendina ES valstybių narių kompetentingos institucijos bendradarbiaudamos su nacionalinėmis muitinėmis. Importo reikalavimai ir kontrolės sistema yra grindžiami rizika, o tai reiškia, kad kontrolės apimtis ir intensyvumas pritaikomi atsižvelgiant į konkrečių gyvūnų, augalų ar produktų keliamą riziką. Kontrolės rūšis priklauso nuo produktų rūšies ir su jais susijusios rizikos (pvz., gyvūninės ar negyvūninės kilmės maisto produktai), atsižvelgiant į mokslinius įrodymus, taip pat įvairius informacijos apie neatitiktį šaltinius, pavyzdžiui, su maistu susijusius incidentus, gyvūnų ligų protrūkius ar augalų kenkėjus, patikrinimų kertant sieną rezultatus ir iš trečiųjų šalių gautą informaciją.

Be to, įgyvendindama atitikties mechanizmą Komisija vykdo kontrolę, įskaitant auditą, pagal paskelbtą metinę darbo programą, kad patikrintų, ar ES valstybių narių ir į ES eksportuojančių ES nepriklausančių šalių kompetentingos institucijos vykdo savo teisinius įsipareigojimus. Atliekant Komisijos kontrolę daugiausia dėmesio skiriama kontrolės sistemoms, o ne atskiroms patalpoms.

Tačiau su žemės ūkio maisto produktų gamyba susiję visuomenės sveikatos klausimai susiję ne tik su sanitarijos ir fitosanitarijos reikalavimais. Reglamente 2019/6 dėl veterinarinių vaistų (toliau – Veterinarinių vaistų reglamentas)²⁹, kuris taikomas nuo 2022 m. sausio mėn., numatytos įvairios konkrečios kovos su atsparumu antimikrobinėms medžiagoms (toliau – AAM) priemonės. Antimikrobinėms medžiagoms atsparūs organizmai gali plisti ne tik nuo gyvūninės kilmės maisto produktų, bet ir tiesiogiai nuo žmogaus žmogui arba tarp žmonių ir

²⁸ Kalbant apie maisto saugą, šis reikalavimas nustatytas 2002 m. sausio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 178/2002, nustatančio maistui skirtų teisės aktų bendruosius principus ir reikalavimus, įsteigiančio Europos maisto saugos tarnybą ir nustatančio su maisto saugos klausimais susijusias procedūras (toliau – Maisto srities teisės aktų bendrųjų principų reglamentas, OL L 031, 2002 2 1, p. 1) 11 straipsnyje, kuriame teigiama, kad „[m]aistas arba pašarai, importuojami į Bendriją tam, kad būtų pateikti į jos rinką, turi atitikti tam tikrus maisto produktus reglamentuojančiuose įstatymuose numatytus reikalavimus arba sąlygas, kurias Bendrija pripažįsta jiems lygiavertėmis, arba, tuomet, kai Bendrija ir eksportuojanti šalis yra sudariusios atskirą sutartį – tos sutarties reikalavimus.“ Maisto srities teisės aktų bendrųjų principų reglamentas yra bendras teisės aktas, apimantis visus pagrindinius maisto saugos politikos aspektus ir taikomas visoms priemonėms, susijusioms su ES rinkai pateikiamu maistu ar pašarais, ir į jo taikymo sritį nepatenka tik asmeniniam vartojimui skirta pirminė produkcija.

²⁹ 2018 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2019/6 dėl veterinarinių vaistų, OL L 4, 2019 1 7, p. 43.

gyvūnų. Priemonės, kuriomis skatinamas apdairesnis ir atsakingesnis antimikrobinių medžiagų naudojimas gyvūnams, padės siekti strategijos „Nuo ūkio iki stalo“ tikslo iki 2030 m. 50 proc. sumažinti bendrą ES antimikrobinių medžiagų, skirtų ūkiniams gyvūnams ir akvakultūrai, pardavimą. Atsižvelgiant į tai, remiantis Veterinarinių vaistų reglamento 118 straipsniu bus nustatyti nauji reikalavimai dėl antimikrobinių medžiagų naudojimo gyvūnams ir gyvūninės kilmės produktams, skirtiems importuoti į ES. Būtent jų negalima apdoroti antimikrobinėmis medžiagomis, skirtomis augimui skatinti ar derliui didinti, arba antimikrobinėmis medžiagomis, kurios ES nurodytos kaip rezervuotos tam tikroms žmonių infekcijoms gydyti.

2.2. Aplinkos apsaugos ir gyvūnų gerovės standartai

Visi ES rinkai pateikti importuojami maisto produktai turi atitikti atitinkamus ES standartus, susijusius su galutiniais produktais, kurie taikomi neatsižvelgiant į tai, ar produktas pagamintas šalies viduje, ar importuojamas. Tačiau reikalavimai dėl produktų gamybos būdo (vadinami procesais ir gamybos metodais, toliau – PGM) paprastai netaikomi importuojamiems produktams. Šiuo metu ES teisėje nėra bendrųjų (horizontaliųjų) nuostatų, susijusių su aplinkos apsaugos ar apskritai tvarumo reikalavimais, taikomais vietos ar importuojamiems maisto produktams.

PGM taisyklės dažnai taikomos aplinkos apsaugos ar gyvūnų gerovės srityje, kai poveikio aplinkai ribojimo arba etinių problemų sprendimo priemonės yra susijusios ne su pačiu galutiniu produktu, o su to produkto gamyba. Todėl, jei tokie standartai taikomi importui, jais *de facto* „reguliuojami“ gamybos procesai užsienyje tiek, kiek atitinkami produktai skirti parduoti reguliuojančios šalies rinkoje. Be to, PGM gali net nedaryti poveikio fizinėms galutinio produkto savybėms. Tokiais atvejais vartojamas terminas „su produktu nesusiję procesai ir gamybos metodai“.

Nors ES sistemingai nenustato tokių standartų importuojamiems produktams, tam tikri ES **gyvūnų gerovės teisės aktai** jau taikomi importui. ES nustato žudomų gyvūnų apsaugos, taip pat vežamų gyvūnų apsaugos sąlygas. Reglamente (EB) Nr. 1099/2009³⁰ reikalaujama, kad trečiosios šalys, eksportuojančios mėsą į ES, taikytų standartus, bent jau lygiaverčius ES reglamente nustatytiems standartams. Šiuo tikslu trečiosios šalys eksporto sertifikate patvirtina, kad skerdžiant gyvūnus buvo laikomasi gyvūnų gerovės standartų, kurie yra bent jau lygiaverčiai ES taikomiems standartams, ir prekybos partneriai tam niekada neprieštaravo. Komisija, atlikdama mėsos higienos auditą, įvertina šalių gebėjimą patvirtinti minėtą tvirtinimą. Be to, į ES importuojami gyvūnai turi būti tinkami vežti pagal atitinkamus ES reikalavimus, kuriuos trečiosios šalys turi patvirtinti oficialiame sertifikate pagal Reglamentą (EB) Nr. 1/2005³¹. Tam tikrus reikalavimus taip pat turi atitikti vežėjai, kurie turi būti įgaliojami ir jiems turi būti atstovaujama valstybėse narėse, kuriose jie prašo leidimo. ES taip pat galioja privaloma gyvūnų gerovės ženklinimo sistema, pagal kurią privaloma

³⁰ 2009 m. rugsėjo 24 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1099/2009 dėl žudomų gyvūnų apsaugos, (OL L 303, 2009 11 18, p. 1).

³¹ 2004 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1/2005 dėl gyvūnų apsaugos juos vežant ir atliekant susijusias operacijas, OL L 3, 2005 1 5, p. 1.

ženklinti valgomuosius kiaušinius³², nurodant gamybos būdą (narvuose, laisvai, ant kraiko laikomos vištos ir kt.).

Galiausiai, siekdama užtikrinti gyvūnų gerovę ir atsižvelgti į ES piliečiams susirūpinimą keliančius klausimus, ES draudžia pateikti rinkai iš ruonių pagamintus produktus³³ (išskyrus produktus iš ruonių, sumedžiotų čiabuvių bendruomenių), taip pat kačių ir šunų kailius bei gaminius, kurių sudėtyje yra tokių kailių³⁴.

3. TARPTAUTINĖS APLINKYBĖS

3.1. Tarptautinės prekybos taisyklės

Pasaulinėmis prekybos taisyklėmis siekiama užtikrinti nuspėjamą ir nediskriminacinę prekybos sistemą, kartu užtikrinant kiekvienos šalies teisę reguliuoti pagal savo visuomeninius prioritetus. Darnus vystymasis ir būtinybė apsaugoti aplinką yra vieni iš Pasaulio prekybos organizacijos principų³⁵. Šiame skirsnyje nagrinėjamas sveikatos, aplinkos apsaugos (įskaitant gyvūnų gerovę) standartų taikymo importuojamiems produktams teisėtumas pagal PPO sistemą.

PPO neabejoja šalių teise imtis veiksmų aplinkai ar visuomenės dorovei apsaugoti, įskaitant susirūpinimą dėl gyvūnų gerovės, jei laikomasi tam tikrų sąlygų. Iš tiesų per pastaruosius 20 metų PPO pateiktų pranešimų skaičius išaugo daugiau nei dvigubai ir 2020 m. sudarė beveik 17 proc. visų pranešimų³⁶.

Du gerai žinomi su produktais nesusijusių PGM aplinkos apsaugos priemonių pavyzdžiai yra JAV priemonės, kuriomis draudžiama importuoti tunus iš trečiųjų šalių, kurios negalėjo įrodyti, kad jų žvejybos būdai yra saugūs delfinams, ir priemonės, kuriomis uždraudžiamos krevetės, trečiosiose šalyse pagautos nenaudojant technologijų jūrų vėžliams apsaugoti. Abi priemonės buvo užginčytos PPO, o sprendimai padėjo geriau suprasti, kaip PPO jurisdikcijoje nagrinėjama prekybos ir aplinkosaugos sąsaja³⁷.

³² 2008 m. birželio 23 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 589/2008, kuriuo nustatomos išsamios Tarybos reglamento (EB) Nr. 1234/2007 įgyvendinimo taisyklės dėl prekybos kiaušiniiais standartų (OL L 163, 2008 6 24, p. 6).

³³ 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1007/2009 dėl prekybos produktais iš ruonių (OL L 286, 2009 10 31, p. 36).

³⁴ 2007 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1523/2007, draudžiantis pateikti į Bendrijos rinką ir importuoti į ją bei eksportuoti iš jos kačių ir šunų kailius bei gaminius, kurių sudėtyje yra tokių kailių (OL L 343, 2007 12 27, p. 1).

³⁵ Marakešo sutarties, kuria įsteigiama PPO, preambulėje teigiama, kad narės pripažįsta, jog „jų prekybos ir ekonomikos ryšiai turėtų būti plėtojami siekiant kelti pragyvenimo lygį, užtikrinti visišką užimtumą ir nuolatinį realių pajamų bei mokiosios paklausos didėjimą, taip pat plėtoti prekių ir paslaugų gamybą bei plėsti jų prekybą, optimaliai naudojant pasaulio išteklius siekiant išsaugoti ir išlaikyti aplinką, laikytis tolygaus plėtojimo principo ir aktyviau taikyti tam skirtas priemones taip, kad jos atitiktų skirtingo ekonominio lygio šalių atitinkamus poreikius ir interesus“.

³⁶ PPO prekybos ir aplinkos komitetas (2022), *Environmental database for 2020. Note by the Secretariat* (liet. 2020 m. aplinkos duomenų bazė. Sekretoriato pranešimas), PPO dokumentas WT/CTE/EDB/20, 2022 m. sausio 28 d.

³⁷ JAV. Krevetė ir tam tikrų krevetė produktų draudimas, PPO dokumentas WT/DS56/AB/R (98–000) (1998 m. spalio 12 d.) [Apeliacinio komiteto ataskaita] ir PPO dokumentas WT/DS58/R (1998 m. gegužės 15 d.) [Kolegijos ataskaita]; JAV. Tuno importo apribojimai DS21/R – BISD 39S/155 (1991 m. rugsėjo 3 d., nepriimta) [*Tuna-Dolphin I*] ir DS29/R (1994 m. birželio 16 d., nepriimta) [*Tuna-Dolphin II*].

Bendri įsipareigojimai ir teisės, susiję su prekyba prekėmis, yra nustatyti 1994 m. Bendrajame susitarime dėl muitų tarifų ir prekybos (GATT). Vertinant, ar prekėms taikoma priemonė yra teisėta, pirmiausia reikia nustatyti, ar jai taikoma viena iš GATT taisyklių. Taip yra visų pirma tuo atveju, kai priemonė yra:

- diskriminacinė, t. y. jai taikoma:
 - I straipsnis dėl didžiausio palankumo režimo, kuriame reikalaujama, kad produktams iš vienos PPO narės būtų taikomos ne mažiau palankios sąlygos nei panašioms produktams iš bet kurios kitos šalies, arba
 - III straipsnis dėl nacionalinio režimo, pagal kurį importuojamiems produktams negali būti taikomos mažiau palankios sąlygos nei panašioms vidaus prekėms, arba
- kiekybinis apribojimas, pagal kurį ribojamas importuojamo ar eksportuojamo produkto kiekis (XI straipsnis).

Priemonė yra **diskriminacinė**, kai ji yra arba 1) *de jure* diskriminacija, t. y. kai ja produktai aiškiai išskiriami dėl jų kilmės, arba 2) *de facto* diskriminacija, t. y. kai priemonė iš pirmo žvilgsnio yra neutrali kilmės atžvilgiu, tačiau ji daro neigiamą poveikį panašių produktų iš skirtingų PPO narių konkurencijos sąlygoms. *De facto* diskriminacija gali egzistuoti, pavyzdžiui, jei vietos produktai gali lengviau atitikti tam tikrus standartus ar reikalavimus nei panašūs importuojami produktai.

Jei nė viena iš pirmiau minėtų nuostatų nėra pažeista, tolesnė analizė paprastai nebūtina, nes priemonė laikoma suderinama su GATT. Pažeidus pirmiau nurodytas nuostatas, priemonei vis tiek gali būti taikomos bendrosios GATT taisyklių išimtys pagal jo XX straipsnį³⁸. Jei taip, priemonė gali būti toliau taikoma ir laikoma iš esmės suderinama su GATT.

Kad priemonė būtų pateisinta pagal GATT XX straipsnį, ja turi būti:

- iš tikrųjų siekiama vieno ar kelių XX straipsnyje išvardytų **politikos tikslų** (preliminarius pagrindimas). Dažniausi su PGM taisyklėmis susiję motyvai yra siejami su žmonių, gyvūnų, augalų gyvybės ar sveikatos apsauga (XX straipsnio b punktas), senkančių gamtos išteklių (gyvųjų ir negyvųjų) apsauga (XX straipsnio g punktas), visuomenės dorove (XX straipsnio a punktas) ir kalinių pagamintais produktais (XX straipsnio e punktas). Ekonominio pobūdžio tikslai, pavyzdžiui, vietos gamintojų konkurencingumo didinimas arba veiklos sąlygų suvienodinimas, pagal GATT XX straipsnį nėra tinkamas pagrindas importui taikyti su produktu nesusijusių PGM standartus;

³⁸ GATT XX straipsnio a, b ir g punktuose nustatyta:

„Atsižvelgiant į reikalavimą, kad tokios priemonės nebūtų taikomos taip, kad būtų savavališkai ar nepagrįstai diskriminuojamos šalys, kuriose vyrauja tos pačios sąlygos, arba užslėptai ribojama tarptautinė prekyba, jokia šio Susitarimo nuostata nėra aiškinama kaip draudžianti bet kuriai Susitariančiajai Šaliai priimti arba taikyti priemones, kurios yra:

a) būtinos visuomenės dorovei apsaugoti;

b) būtinos žmonių, gyvūnų arba augalų gyvybei ar sveikatai apsaugoti;

(...)

e) susijusios su kalinių pagamintais produktais;

(...)

g) susijusios su neatsinaujinančiųjų gamtos išteklių išsaugojimu, jei tokios priemonės yra vykdomos kartu taikant apribojimus nacionalinei prekių gamybai ar vartojimui...“

- ji turi atitikti **reikalingumo kriterijų**, pagal kurį turi būti subalansuoti įvairūs elementai:
 - atsižvelgimas į siekiamų tikslų svarbą reguliuojančiai narei. Kai kuriais atvejais draudimas gali būti vienintelė tinkama priemonė norimam tikslui pasiekti, palyginti su, pvz., ženklinimo reikalavimu. Šiuo atžvilgiu PPO patvirtino ES draudimą importuoti produktus iš ruonių, nes jis buvo grindžiamas dideliu visuomenės susirūpinimu³⁹. ES taip pat draudžia kačių ir šunų kailių importą ir prekybą jais dėl moralinių ir etinių priežasčių⁴⁰. Prekybos partneriai niekada neginčijo priemonės ir laikoma, kad ji visiškai atitinka PPO teisę;
 - priemonės indėlis siekiant tikslų, t. y. priemonė turi būti tinkama nustatytiems tikslams pasiekti arba padėti juos pasiekti;
 - nėra alternatyvios priemonės, kuria būtų mažiau ribojama prekyba, bet vienodai arba geriau padedama siekti nustatytų tikslų, atsižvelgiant į technines ir ekonomines galimybes. Pavyzdžiui, savanoriškos priemonės paprastai laikomos mažiau ribojančiomis prekybą nei privalomos priemonės, o ženkinimas – mažiau ribojančiu prekybą nei importo draudimas;
- ji turi atitikti XX straipsnio įžanginio sakinio sąlygas, pagal kurias reikalaujama, kad rengiant, sudarant ir taikant priemonę tarp šalių, kuriose vyrauja tos pačios sąlygos, nebūtų savavališkos ar nepateisinamos diskriminacijos arba užslėpto tarptautinės prekybos apribojimo.

Iš esmės tam, kad priemonė būtų pateisinama pagal GATT XX straipsnį, ji turi būti reikalinga vienam ar keliems nurodytiems politikos tikslams pasiekti, pagal ją turi būti vienodai traktuojami vidaus ir importuojami produktai ir ji neturi pasižymėti protekcionistiniais elementais. Reikėtų atsižvelgti į atitinkamiems suinteresuotiesiems subjektams, įskaitant tarptautinius partnerius, viešojo administravimo institucijas, importuotojus, eksportuotojus ir naudotojus, tenkančią naštą ir išlaidas. Rengiant tokias priemones taip pat turėtų būti užtikrintas pakankamas lankstumas, kad būtų galima atsižvelgti į konkrečias eksportuojančių šalių sąlygas ir galbūt skirtingus gamybos metodus, su sąlyga, kad tai daroma nešališkai, pvz., pripažįstant, kad trečiųjų šalių gamybos metodais užtikrinamas panašus veiksmingumo lygis kaip ir ES standartais.

Taikant šią priemonę turėtų būti atsižvelgiama į visas atitinkamas tarptautines taisykles ar standartus. Jei priemonė neatitinka šių standartų, turi būti nurodytos priežastys, pavyzdžiui, papildomos informacijos buvimas arba sprendimas numatyti aukštesnio lygio apsaugą.

Priemonė turėtų būti grindžiama mokslu arba, kai tinkama, kita informacija (pvz., gauta iš atitinkamos tarptautinės įstaigos ir gali apimti ataskaitas, sprendimus, tyrimus ir t. t.), kuri turėtų būti racionalus priemonės pagrindas, aiškiai matomas atlikus tinkamą vertinimą. Jei priemonė grindžiama atsargumo principu (dėl to, kad dar nėra tam tikros mokslinės informacijos), ji turėtų būti pagrįsta visa turima susijusia informacija, pagal ją turėtų būti

³⁹ EB. Priemonės, kuriomis draudžiamas produktų iš ruonių importas ir prekyba jais, WT/DS400/AB/R ir WT/DS401/AB/R (2014 m. gegužės 22 d.).

⁴⁰ 2007 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1523/2007, draudžiantis pateikti į Bendrijos rinką ir importuoti į ją bei eksportuoti iš jos kačių ir šunų kailius bei gaminius, kurių sudėtyje yra tokių kailių (OL L 343, 2007 12 27, p. 1).

numatyta galimybė gauti informaciją, reikalingą išsamesniam įvertinimui, ir galimybė ją peržiūrėti.

Labiau tikėtina, kad susirūpinimą keliantys klausimai, kurie yra pasaulinio lygmens ir kuriuos tarptautiniu mastu pripažįsta bent dalis tarptautinės bendruomenės (pvz., klimato kaita, biologinės įvairovės nykimas, AAM), bus pripažinti teisėtomis priežastimis imtis veiksmų.

Pirmiau minėtos GATT taisyklės toliau plėtojamos Sutartyje dėl techninių prekybos kliūčių (TPK sutartis), kurioje nustatytos su diskriminacija (2 straipsnio 1 dalis) ir reikalingumu (2 straipsnio 2 dalis) susijusios taisyklės. Joje nurodoma, kad techninės taisyklės neturi riboti prekybos daugiau, nei reikalinga teisėtiems tikslams, pavyzdžiui, nacionalinio saugumo reikalavimams, sukčiavimo prevencijai, žmonių sveikatos ir saugumo, gyvūnų ir augalų gyvybės arba sveikatos ir aplinkos apsaugai, įgyvendinti. Tikimasi, kad PPO narės, rengdamos savo technines taisykles, atsižvelgs, *inter alia*, į turimą mokslinę ir techninę informaciją.

TPK sutartis netaikoma su produktu nesusijusių PGM taisyklėms (nes 1 priede pateiktoje apibrėžtyje nurodomos produkto charakteristikos arba su *jomis* susiję procesai ir gamybos metodai). Tačiau ji taikoma priemonėms, susijusioms su terminija, simboliais, pakavimu, žymėjimu ar ženkliniu, nes jos taikomos produktui, procesui ar gamybos metodams. Jei priemonė patenka į TPK sutarties taikymo sritį, ji bus analizuojama pagal tą sistemą. GATT XX straipsnis netaikomas TPK sutarties pažeidimo atveju, nes GATT XX straipsnio elementai jau yra veiksmingai įtraukti į TPK sutarties 2.1 ir 2.2 straipsnius.

GATT XX straipsnio b punktas taip pat toliau plėtojamas Sutartyje dėl sanitarinių ir fitosanitarinių priemonių taikymo (SFP sutartis), kurioje taip pat yra nuostatų dėl nepagrįstos diskriminacijos (2.3 ir 5.5 straipsniai) ir reikalingumo (2.2 ir 5.6 straipsniai). Tačiau, kaip nurodyta SFP sutarties A priede, ji taikoma tik tam tikrai konkrečiai rizikai, kylančiai reguliuojančiosios valstybės narės *teritorijoje*.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad, jei tenkinamos visos pirmiau minėtos sąlygos, nacionalinės PGM taisyklės galėtų būti laikomos suderinamomis su PPO taisyklėmis.

3.2. Tarptautiniai sveikatos ir aplinkos apsaugos standartai ir įsipareigojimai

Pastaraisiais dešimtmečiais išplėtus tarptautinę prekybą žemės ūkio maisto produktais, atsirado poreikis parengti standartus tarptautiniu lygmeniu, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos tarptautiniams mainams. Kelios tarptautinės organizacijos atlieka svarbų vaidmenį rengiant pasaulinius maisto standartus, visų pirma susijusius su maisto sauga ir vartotojų apsauga. Tačiau nėra specialaus forumo, kuriame būtų nagrinėjami maisto produktams taikomi tvarumo ir (arba) aplinkos apsaugos standartai. Toliau pateiktoje apžvalgoje daugiausia dėmesio skiriama esamoms tarptautinėms organizacijoms, veikiančioms sveikatos ir aplinkos apsaugos standartų bei su maisto gamyba susijusių įsipareigojimų srityje. Kaip minėta pirmiau, labiau tikėtina, kad susirūpinimą keliantys klausimai, kurie yra pasaulinio lygmens ir kuriuos tarptautiniu mastu pripažįsta bent dalis tarptautinės bendruomenės, bus pripažinti teisėtomis priežastimis imtis veiksmų.

Maisto saugos ir gyvūnų bei augalų sveikatos srityje trys svarbiausios tarptautinius standartus nustatančios institucijos, kurias PPO pripažino SFS sutartyje, yra Maisto kodekso komisija,

Pasaulinė gyvūnų sveikatos organizacija ir Tarptautinės augalų apsaugos konvencijos sekretoriatas.

Maisto kodekso komisija (CAC) įsteigė JT Maisto ir žemės ūkio organizacija (FAO) ir Pasaulio sveikatos organizacija (PSO), reaguodamos į didėjančią vartotojų susirūpinimą dėl galimo pavojaus sveikatai, susijusio su maisto produktais, ir nacionalinių maisto saugos taisyklių, trukdančių tarptautinei prekybai, gausėjimą. Per beveik 60 metų nuolatinės veiklos CAC priėmė daugiau kaip 200 maisto standartų, taip pat gairių, higienos, ženklavimo, iš genetiškai modifikuotų organizmų pagamintų maisto produktų, AAM, didžiausių leistinių teršalų maisto produktuose arba maisto prieduose kiekių, didžiausių leistinių pesticidų likučių arba veterinarinių vaistų likučių maisto produktuose kiekių praktikos kodeksų. 2021 m. AAM darbo grupė parengė moksliskai pagrįstas gaires, kad būtų galima nuosekliai valdyti AAM visoje maisto grandinėje.

Pasaulinė gyvūnų sveikatos organizacija (OIE⁴¹) nustato tarptautinius gyvūnų sveikatos, gyvūnų gerovės ir gyvūninės produkcijos, įskaitant AAM, standartus. OIE taip pat sprendžia AAM klausimą pasitelkdama Keturšalių aljansą, sustiprintą PSO, FAO, JT aplinkos programos (UNEP) ir OIE bendradarbiavimą, remdamasi savo pagrindiniais įgaliojimais patenkinti įvairius pasaulinio atsako į AAM poreikius. Savo 7-ajame 2021–2025 m. strateginiame plane⁴² OIE pabrėžia, kad, nors gyvūnų sveikatos ir gerovės gerinimas yra jos pagrindinis įgaliojimas, tai padės išsaugoti žmonijos ateitį. Be to, vienas iš pagrindinių OIE uždavinių tebėra prisidėti prie pasaulinių tikslų didinant gyvūninės produkcijos tvarumą.

Tarptautinė augalų apsaugos konvencija (IPPC) yra daugiau kaip 180 šalių pasirašyta tarpvyriausybė sutartis, kuria siekiama apsaugoti pasaulio augalų išteklius nuo augalų kenkėjų plitimo ir įvežimo bei skatinti saugią prekybą. Konvencijoje nustatyti tarptautiniai fitosanitarijos priemonių standartai, kurie yra pagrindinė priemonė jos tikslams pasiekti, todėl ji yra vienintelė pasaulinė augalų sveikatos standartus nustatanti organizacija. 2020–2030 m. IPPC strateginėje programoje nustatyti šie strateginiai tikslai: a) didinti pasaulinį aprūpinimo maistu saugumą ir tvarų žemės ūkio našumą; b) saugoti miškus ir aplinką nuo augalų kenkėjų poveikio ir c) sudaryti palankesnes sąlygas saugios prekybos plėtrai ir ekonomikos augimui.

ES taip pat glaudžiai bendradarbiauja su Maisto ir žemės ūkio organizacija (FAO) žemės ūkio, žuvininkystės, miškininkystės, biologinės įvairovės, aprūpinimo maistu, maisto krizių ir maisto saugos klausimais. 2021 m. ES ir FAO savo strateginiame dialoge susitarė dėti daugiau bendrų pastangų įgyvendinant jų bendras darbotvarkes siekiant pertvarkyti žemės ūkio maisto produktų sistemas, kad jos taptų įtraukesnės, veiksmingesnės, atsparesnės ir tvaresnės. FAO paskelbė įvairias akvakultūros tvarumo⁴³, dirvožemio valdymo ir tvarių maisto sistemų⁴⁴ gaires, kuriose apibrėžiama tvari maisto sistema, pagrindžiamas kompleksinis požiūris, ypatingą dėmesį skiriant žemės ūkio maisto produktų sistemų

⁴¹ Organizacija išlaikė savo istorinę santrumpą, kuri reiškia *Office International des Epizooties*.

⁴² https://web.oie.int/download/SG/2020/A_88SG_14_StrategicPlan.pdf.

⁴³ FAO Atsakingos žuvininkystės kodekso 9 straipsnyje nustatyti tam tikri atsakingos akvakultūros principai, įskaitant žmogaus sveikatai ir aplinkai pavojingų cheminių medžiagų naudojimo akvakultūroje reguliavimą. FAO paskelbė keletą rekomendacinių dokumentų dėl tvarios praktikos. Šiuo metu ES remia pažangą siekiant išsamių ir plataus užmojo tvarios akvakultūros gairių FAO lygmeniu, laikantis ES akvakultūros strateginių gairių.

⁴⁴ FAO (2018), Sustainable food systems: concept and framework (liet. Tvarios maisto sistemos. Konceptija ir sistema), Roma.

socialinių, aplinkos ir ekonominių aspektų sąsajoms, dabartinių metodų apribojimams ir pokyčių būtinybei.

Pirmiau aprašytos ES pastangos imtis veiksmingų kovos su AAM priemonių taip pat atspindi JT *ad hoc* AAM tarpinstitucinės koordinavimo grupės (kurią sudaro FAO, PSO ir OIE ekspertai) tarptautinį pripažinimą, kad reikia imtis skubių veiksmų AAM pažaboti, pradėdant nuo laipsniško antimikrobinų medžiagų naudojimo gyvūnų augimui skatinti nutraukimo ir priemonių, skirtų žmonių vaistams svarbiausių antimikrobinų medžiagų veiksmingumui išsaugoti, nustatymo.

Aprūpinimo maistu pasaulyje komitetas – JT forumas, kuriame peržiūrima aprūpinimo maistu politika ir vykdoma tolesnė su ja susijusi veikla, – taip pat aktyviai dalyvauja pereinant prie tvarių maisto sistemų⁴⁵.

Biologinės įvairovės konvencijos (BĮK) 2010–2020 m.⁴⁶ strateginėje biologinės įvairovės programoje numatyti įvairūs su maisto standartais ir prekyba maistu susiję tikslai, visų pirma 7 tikslas dėl tvaraus žemės ūkio, akvakultūros ir miškininkystės bei 8 tikslas dėl taršos, įskaitant maistinių medžiagų perteklių.

Tarptautinė iniciatyva dėl apdulkintojų, pradėta įgyvendinti pagal BĮK ir įgyvendinama FAO nuo 2000 m., yra pagrindinė politikos priemonė siekiant pasauliniu lygmeniu kovoti su apdulkintojams kylančiomis grėsmėmis. Apdulkintojai yra neatsiejama sveikų ekosistemų⁴⁷, visų pirma žemės ūkio ekosistemų⁴⁸, dalis. Be jų sumažėtų pasėlių ir laukinių augalų rūšių, priklausomų nuo gyvūnų apdulkinimo, o daugelis jų ilgai išnyktų⁴⁹. Tačiau apdulkintojų skaičius ir įvairovė ES ir visame pasaulyje mažėja, o daugeliui rūšių gresia išnykimas⁵⁰.

⁴⁵ Žr., pvz., CFS (2014), *Principles for Responsible Investment in Agriculture and Food Systems* (liet. Atsakingo investavimo į žemės ūkį ir maisto sistemas principai), Roma; CFS (2021), *CFS Voluntary Guidelines on Food Systems and Nutrition* (liet. CFS savanoriškos maisto sistemų ir mitybos gairės), Roma; CFS aukšto lygio ekspertų grupė (HLPE) (2019), *Agroecological and other innovative approaches for sustainable agriculture and food systems that enhance food security and nutrition. A report by the High Level Panel of Experts on Food Security and Nutrition of the Committee on World Food Security* (liet. Agroekologiniai ir kiti novatoriški tvaraus žemės ūkio ir maisto sistemų metodai, kuriais gerinamas aprūpinimas maistu ir mityba. Aprūpinimo maistu pasaulyje komiteto aukšto lygio ekspertų grupės aprūpinimo maistu ir mitybos klausimais ataskaita), Roma; HLPE (2020), *Food security and nutrition: building a global narrative towards 2030. A report by the High Level Panel of Experts on Food Security and Nutrition of the Committee on World Food Security* (liet. Aprūpinimas maistu ir mityba. Pasaulinio naratyvo 2030 m. kūrimas. Aprūpinimo maistu pasaulyje komiteto aukšto lygio ekspertų grupės aprūpinimo maistu ir mitybos klausimais ataskaita), Roma;

⁴⁶ <https://www.cbd.int/sp/>.

⁴⁷ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. ES iniciatyva dėl apdulkintojų, COM(2018) 395 *final* ir pridėdamas Komisijos tarnybų darbinis dokumentas SWD(2018) 302 *final*/2.

⁴⁸ FAO (2019), *State of the World's Biodiversity for Food and Agriculture* (liet. Pasaulio maisto ir žemės ūkio biologinės įvairovės padėtis), Roma.

⁴⁹ 5–8 proc. dabartinės pasėlių produkcijos, kurios metinė rinkos vertė yra 235–577 mlrd. JAV dolerių (2015 m. duomenys), tiesiogiai priskiriama apdulkintojams (žr. IPBES (2016), 50 pastaba, p. 4 ir 154).

⁵⁰ IPBES (2016), *The assessment report of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services on pollinators, pollination and food production* (liet. Tarpvyriausybinių mokslinės politinės biologinės įvairovės ir ekosisteminių paslaugų platformos vertinimo ataskaita apie apdulkintojus, apdulkinimą ir maisto gamybą), Potts S. G., Imperatriz-Fonseca V. L. ir H. T. Ngo (red.), Tarpvyriausybinių mokslinė politinė biologinės įvairovės ir ekosisteminių paslaugų platforma, Bona. IPBES yra pagal BĮK įsteigta mokslinė patariamoji įstaiga. Taip pat žr. BĮK (2007), *Pollinators: Key issues* (liet. Apdulkintojai. Pagrindiniai klausimai) (<https://www.cbd.int/agro/pollinatorkeyissues.shtml>); S. Fryday, K. Tiede ir J. Stein (2015), *Scientific services to support EFSA systematic reviews: Lot 5 Systematic literature review on the neonicotinoids (namely active substances clothianidin, thiamethoxam and imidacloprid) and the risks to*

Tarpyvyriausybinių mokslinės politinės biologinės įvairovės ir ekosisteminių paslaugų platformos (IPBES) apdulkintojų vertinimo ataskaitoje⁵¹ nurodoma, kad pagrindinės apdulkintojams kylančios grėsmės yra žemės naudojimo keitimas, intensyvus žemės ūkio valdymas ir pesticidų naudojimas, aplinkos tarša, invazinės svetimos rūšys, patogenai ir klimato kaita.

Be to, Stokholmo konvencija dėl patvariųjų organinių teršalų (POT) yra daugiašalis susitarimas, kuriuo siekiama apsaugoti žmonių sveikatą ir aplinką nuo cheminių medžiagų, kurios aplinkoje išlieka ilgą laiką, yra plačiai paplitusios geografiškai, kaupiasi žmonių organizme ir laukinėje gyvūnijoje ir daro žalingą poveikį žmonių sveikatai ir aplinkai. Kartu su Jungtinių Tautų Europos ekonominės komisijos (JT EEK) protokolu dėl POT⁵² Stokholmo konvencijoje nustatyti griežti tarptautiniai į sąrašą įtrauktiems POT (16 JT EEK protokole ir 31 Stokholmo konvencijoje), iš kurių daugelis yra pesticidai, taikomi režimai. Šių medžiagų gamyba ir naudojimas turi būti arba nutraukti, arba griežtai apriboti. Nepaisant to, kad daugelis POT buvo uždrausti prieš daugelį metų, dėl jų patvarumo jų vis dar galima rasti aplinkoje.

Galiausiai savanoriški pramonės atstovų ir privačių subjektų susitarimai, iniciatyvos ar kodeksai, taip pat privačios tvarumo užtikrinimo programos taip pat atlieka tam tikrą vaidmenį skatinant aplinkos ir gyvūnų gerovės standartų taikymą pasaulinėse vertės grandinėse, ypač prekybos žemės ūkio maisto produktų sektoriuje srityje. Nors privačios tvarumo užtikrinimo programos iš pradžių atsirado maisto saugos srityje, jos vis dažniau apima ir aplinkos apsaugos ar gyvūnų gerovės klausimus (pvz., GLOBALG.A.P.). Kitas privačios iniciatyvos pavyzdys – „Roundtable on Sustainable Palm Oil“ (liet. apskritojo stalo diskusija dėl tvaraus alyvpalmių aliejaus)⁵³, kurioje dalyvauja alyvpalmių aliejaus gamintojai, perdirbėjai ar prekyautojai juo, gamintojai, mažmenininkai, investuotojai ir aplinkos bei socialinės nevyriausybinių organizacijos, kurios rengia ir įgyvendina pasaulines alyvpalmių aliejaus tvarumo užtikrinimo programas.

4. ES VEIKSMŲ SRITYS

4.1. Daugiašaliai forumai

Europos žaliajame kurse pabrėžta, kad svarbu pasauliniu mastu reaguoti į tokius pasaulinius iššūkius kaip klimato kaita ir aplinkos būklės blogėjimas, ir ES raginama toliau propaguoti ir įgyvendinti plataus užmojo aplinkos ir klimato politiką visame pasaulyje. Strategijoje „Nuo ūkio iki stalo“ taip pat nustatytas vienas iš ES tikslų– standartus nustatančiose įstaigose skatinti visuotinį perėjimą prie tvarių maisto sistemų ir vadovauti darbui, susijusiam su tarptautiniais tvarumo standartais. Daugiašaliuose forumuose ES buvo viena iš stipriausiai pasisakančių už tai, kad būtina skubiai pereiti prie tvarių maisto sistemų. Ji turi imtis

bees (liet. Mokslinės paslaugos, skirtos EFSA sisteminiams apžvalgoms paremti. 5 dalis. Sisteminga literatūros apžvalga apie neonikotinoidus (t. y. veikliąsias medžiagas klotianidiną, tiametoksamą ir imidaklopridą) ir bitėms keliamą riziką). EFSA pagalbinis leidinys 2015:EN-756; FAO (2019), *Declining bee populations pose threat to global food security and nutrition* (liet. Mažėjančios bičių populiacijos kelia grėsmę pasauliniam apsirūpinimo maistu saugumui ir mitybai) (<https://www.fao.org/news/story/en/item/1194910/icode/>).

⁵¹ IPBES (2016), žr. 50 pastabą.

⁵² 1998 m. priimtas Orhuso protokolas dėl patvariųjų organinių teršalų, kuriuo papildoma Ženevos konvencija dėl tolimų tarpvalstybinių oro teršalų pernašų.

⁵³ <https://rspo.org/>.

vadovaujančio vaidmens užtikrinant konkrečius tolesnius veiksmus, o veiksmingiausia priemonė tai pasiekti yra ES, kaip svarbios standartų rengėjos ir vienos didžiausių pasaulyje žemės ūkio maisto produktų eksportuotojų ir importuotojų, teisės aktų priėmimo švelnioji galia. 3.2 skirsnyje apžvelgtos esamos organizacijos ir iniciatyvos tvarių žemės ūkio maisto produktų sistemų srityje. Šiame skirsnyje nustatomos pagrindinės daugiašalio lygmens veiksmų sritys, kurios yra ypač svarbios ES siekiant savo tikslų, susijusių su visuotiniu perėjimu prie tvarių maisto sistemų.

Tolesnė veikla, susijusi su JT aukščiausiojo lygio susitikimu maisto sistemų klausimais

Maisto sistemų tvarumas yra kompleksinis klausimas, susijęs su dauguma dabartinių klimato ir aplinkos problemų. Kitaip nei tokių sričių kaip biologinė įvairovė ar klimato kaita atveju, nėra tarptautinės pagrindų konvencijos ar susitarimo dėl tvarių maisto sistemų, kuriais būtų skatinama integruota politikos plėtra ir nepriklausoma mokslinė įstaiga, kuria būtų remiamasi formuojant politiką (pvz., Tarpvyriausybinė klimato kaitos komisija arba Tarpvyriausybinė mokslinė politinė biologinės įvairovės ir ekosisteminių paslaugų platforma). Šiomis aplinkybėmis 2021 m. **JT aukščiausiojo lygio susitikimas maisto sistemų klausimais** atliko svarbų vaidmenį stiprinant veiksmus ir sutelkiant įvairias daugiašales diskusijas maisto klausimais.

Atsižvelgdama į tai, Komisija įsteigė ekspertų grupę, nagrinėsiančią tarpusavyje susijusias ir nuoseklios sistemos, skirtos tarptautinėms mokslo ir politikos sąsajoms maisto sistemų srityje stiprinti, poreikius ir galimybes⁵⁴. Atsižvelgdama į nustatytus poreikius, ES remia aprūpinimo maistu pasaulyje komiteto mokslo ir politikos sąsajos vaidmens stiprinimą.

ES taip pat yra įsipareigojusi bendradarbiauti su siūlomu Maisto sistemų koordinavimo centru. Centras, kuriam vadovautų Maisto ir žemės ūkio organizacija (FAO), atliks koordinavimo funkciją, kad sutelktų ir susietų su maisto sistemomis susijusias žinias ir patirtį, kad būtų remiama pažanga siekiant DVT nacionaliniu lygmeniu, kas dvejus metus rengiant visuotinius padėties apžvalgos posėdžius pažangai apžvelgti.

Galiausiai ES dalyvauja keliose koalicijose / iniciatyvose imtis veiksmų⁵⁵, sudarytose po JT aukščiausiojo lygio susitikimo maisto sistemų klausimais. Tuo pat metu ji rengia ir paskelbs ES kryptį, pagal kurią strategija „Nuo ūkio iki stalo“ bus įtraukta į bendras tarptautines diskusijas, o ES veiksmai taps matomesni.

JT institucijos ir BĮK

Tuo pat metu BĮK, FAO ir kitos JT agentūros, nurodytos 3.2 skirsnyje, toliau atlieka savo vaidmenį įgyvendinant tarptautinę darbotvarkę įvairiais tvarių maisto sistemų aspektais, nustatydamos tikslus, gaires ir rekomendacijas, susijusias su tvarios gamybos metodais žemės ūkyje, akvakultūroje ir maisto gamyboje. ES toliau aktyviai remia visas iniciatyvas, kuriomis siekiama tvaresnių maisto sistemų visame pasaulyje.

⁵⁴ Europos Komisija (2021), [Everyone at the table: co-creating knowledge for food systems transformation](#) (liet. Visi prie derybų stalo. Bendras maisto sistemų pertvarkos žinių kūrimas), Webb, P. ir R. Sonnino (red.), Leidinių biuras.

⁵⁵ ES dalyvauja šiose koalicijose / iniciatyvose imtis veiksmų: „Food is Never Waste“; „Healthy Diets from Sustainable Food Systems for Children and All“; „School Meals Coalition“; „Aquatic and Blue Foods“; „Agroecology“; „Zero Hunger“; „Fighting Food Crises along the Humanitarian, Development and Peace Nexus“ ir „Sustainable Productivity Growth“.

Šiomis aplinkybėmis ypač svarbi 15-oji Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos šalių konferencija (COP15), kurioje turi būti priimta pasaulinė biologinės įvairovės programa po 2020 m. Į projektą⁵⁶, dėl kurio deramasi, įtraukti tikslai tais pačiais klausimais kaip ir ES biologinės įvairovės ir „Nuo ūkio iki stalo“ strategijose, įskaitant išmatuojamus maistinių medžiagų ir pesticidų naudojimo mažinimo tikslus. ES uždavinys – į naująją pasaulinę programą įtraukti išmatuojamus tikslus, atitinkančius ES tikslus.

Pasaulio prekybos organizacija

ES yra įsipareigojusi reformuoti **PPO**, kad daugiašalė prekybos sistema būtų tvaresnė ir veiksmingesnė. Ji imasi iniciatyvų ir veiksmų, kuriais įvairiose PPO funkcijose skatinami klimato, aplinkosaugos ir kiti tvarumo aspektai. Tarptautinėse diskusijose apie prekybą ir aplinką ji remia atitinkamų PPO nuostatų, kuriomis pripažįstama narių teisė veiksmingai reaguoti į pasaulinius iššūkius, visų pirma klimato kaitą, biologinės įvairovės nykimą ir aplinkos taršą, aiškinimą.

ES taip pat imasi vadovaujamo vaidmens integruojant tvarumo klausimus į atitinkamus PPO komitetus. PPO prekybos ir aplinkosaugos komitetas yra pagrindinis diskusijų dėl prekybos ir aplinkosaugos priemonių forumas. Nuo tada, kai buvo paskelbtas Europos žaliasis kursas, Komisija kiekviename Prekybos ir aplinkosaugos komiteto posėdyje pristatė su prekyba susijusius pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų.

2020 m. lapkričio mėn. pradėtos prekybos ir aplinkosaugos tvarumo struktūrinės diskusijos (TESSD) yra skirtos papildyti esamą Prekybos ir aplinkosaugos komiteto ir kitų atitinkamų PPO komitetų bei įstaigų darbą. TESSD siekiama aptarti su prekyba susijusias aplinkosaugos priemones ir išnagrinėti galimybes imtis savanoriškų veiksmų. Diskusijose svarstyta daug temų, įskaitant teminį posėdį tvaraus maisto ir žemės ūkio klausimais⁵⁷. Tiekimo grandinių tvarumas yra TESSD darbo dalis. 2021 m. gruodžio mėn. buvo priimtas Ministrų pareiškimas dėl prekybos ir aplinkosaugos tvarumo⁵⁸ siekiant apibrėžti būsimą darbą. Tai, kad rėmėjai sudaro daugiau kaip 86 proc. pasaulinės prekybos, rodo svarbų PPO vaidmenį skatinant tvarų vystymąsi. ES ėmėsi vadovaujamo vaidmens įgyvendinant TESSD.

Kalbant konkrečiai apie maisto sistemas, PPO nėra specialaus forumo, kuriame būtų galima plėtoti nuoseklų požiūrį į perėjimo prie tvarių maisto sistemų aspektus, susijusius su prekyba. Kadangi Sanitarinių ir fitosanitarinių priemonių (SFP) komitete vyksta daug diskusijų dėl prekybos maisto produktais, ES aktyviai pasisako už tai, kad SFP komiteto diskusijos apimtų ir kitus klausimus, susijusius su perėjimu prie tvarių maisto sistemų, atsižvelgiant į tarptautinę prekybą, ir kad šiuo tikslu būtų parengta darbo programa⁵⁹.

Tarptautinės standartus nustatančios įstaigos

Atsižvelgiant į svarbų **Maisto kodekso komisijos** (CAC) pasaulinį vaidmenį nustatant maisto standartus, prisidedant prie vartotojų apsaugos visame pasaulyje ir sudarant palankesnes sąlygas pasaulinei prekybai maisto produktais, Maisto kodeksas galėtų atlikti svarbų

⁵⁶ <https://www.cbd.int/article/draft-1-global-biodiversity-framework>.

⁵⁷ <https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/SS/directdoc.aspx?filename=q:/INF/TESSD/R4.pdf&Open=True>

⁵⁸ <https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/SS/directdoc.aspx?filename=q:/WT/MIN21/6R2.pdf&Open=True>.

⁵⁹ <https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/SS/directdoc.aspx?filename=q:/G/SPS/GEN1969.pdf&Open=True>.

Ministrų konferencija yra PPO aukščiausio lygio sprendimų priėmimo organas; paprastai jos posėdžiai vyksta kas dvejus metus.

vaidmenį pasauliniu mastu priimant tvarumo standartus, nes į jo svarstymus būtų įtrauktas aplinkos aspektas.

Vienas iš pagrindinių principų, kuriais grindžiamas Maisto kodekso standartų nustatymas, yra mokslinis pagrindimas ir rizikos analizės naudojimas maisto saugos srityje. Maisto kodekso tekstai turi būti grindžiami moksline analize, daugiausia atliekama FAO ir PSO ekspertų įstaigų⁶⁰, kurias sudaro nepriklausomi ekspertai iš viso pasaulio. Pagal Maisto kodekso taisykles priimant Maisto kodekso sprendimus gali būti atsižvelgiama į kitus teisėtus veiksnius (nei mokslinį rizikos vertinimą), svarbius sveikatos apsaugai ir sąžiningos prekybos praktikai, jeigu šie veiksniai gali būti priimti visame pasaulyje (arba regioninių standartų atveju – regioniniu lygmeniu)⁶¹.

2022 m. vasario mėn. priimtose Tarybos išvadose išdėstyta ES vizija dėl Maisto kodekso ateities ir jos pozicija dėl poreikio įtraukti tvarumo aspektus į CAC darbą⁶². Išvadose pripažįstamas itin svarbus CAC vaidmuo sudarant palankesnes sąlygas visuotiniam perėjimui prie tvarių maisto sistemų ir raginama tvarumo aspektus labiau įtraukti į Maisto kodekse nustatytus pasaulinius maisto standartus, laikantis Maisto kodekso narių tarptautiniu lygmeniu prisiimtų įsipareigojimų.

Be šių horizontaliųjų pastangų, ES taip pat toliau dalyvaus rengiant įvairius atskirus tvarumo požiūriu svarbius Maisto kodekso standartus.

Panašiai kaip ir CAC, ES toliau remis darbą, susijusį su kitomis atitinkamomis tarptautinėmis standartus nustatančiomis įstaigomis. Tai apima IPPC darbą, susijusį su tarptautiniais augalų apsaugos standartais, kuriais reaguojama į dabartinius klimato ir aplinkos uždavinius, taip pat OIE pastangas gerinti gyvūnų gerovę pasauliniu lygmeniu, priimant naujus tarptautinius gyvūnų gerovės standartus ir stiprinant esamų standartų įgyvendinimą, visų pirma remiant OIE visuotinę gyvūnų gerovės strategiją⁶³ ir OIE Europos gyvūnų gerovės platformos trečiojo veiksmų plano (2021–2023 m.)⁶⁴ įgyvendinimą.

4.2. Dvišalis bendradarbiavimas ir prekybos susitarimai⁶⁵

Dvišalis bendradarbiavimas

ES toliau tikslingai **bendradarbiauja** su partneriais, kurie nori pagerinti savo vietos gamybos tvarumą ir kokybę (įskaitant geresnį ES standartų laikymosi valdymą ir priemones, kuriomis siekiama didinti jų produktų vertę pasaulinėje rinkoje). Vykdydama bendradarbiavimo su besivystančiomis šalimis politiką, ES remia gebėjimų stiprinimo programas, kuriomis siekiama stiprinti šių šalių žemės ūkio eksporto sanitarines ir fitosanitarines sistemas. Šiuo

⁶⁰ Pagrindinės FAO ir PSO įstaigos, atliekančios su Maisto kodeksu susijusį rizikos vertinimą, yra šios: Jungtinis FAO ir PSO maisto priedų ekspertų komitetas (JECFA), Jungtiniai FAO ir PSO posėdžiai dėl pesticidų likučių (JMPPR), Jungtinis FAO ir PSO ekspertų posėdis dėl mikrobiologinės rizikos vertinimo (JEMRA) ir Jungtiniai FAO ir PSO posėdžiai mitybos klausimais (JEMNU).

⁶¹ CAC (2019), [Procedūrų vadovo 27-asis leidimas, priedas „General Decisions, Statements of Principle Concerning the Role of Science in Codex Decision-Making Process and the Extent to Which Other Factors Are Taken Into Account“](#) (liet. Principai dėl mokslo vaidmens Maisto kodekso sprendimų priėmimo procese ir tai, kiek atsižvelgiama į kitus veiksnius), FAO ir PSO, Roma.

⁶² <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6298-2022-INIT/en/pdf>.

⁶³ <https://www.oie.int/app/uploads/2021/03/en-oie-aw-strategy.pdf>.

⁶⁴ https://rr-europe.oie.int/wp-content/uploads/2021/10/3rd_action_plan_oie_platform_animal_welfare_europe_adopted.pdf.

⁶⁵ Išskyrus akvakultūrą, žuvininkystės sritis šioje analizėje nenagrinėjama.

atžvilgiu tomis programomis prisidedama prie ES standartų laikymosi ir remiamas perėjimas prie tvarių maisto sistemų. ES tvarios kakavos iniciatyva – tai su Dramblio Kaulo Krantu ir Gana išplėto sektorinio požiūrio, kuriuo siekiama remti tvarią kakavos gamybą šiose šalyse, atsižvelgiant į socialinius, ekonominius ir aplinkosauginius aspektus, pavyzdys.

ES, kartu su to norinčiais partneriais, yra įsipareigojusi išnagrinėti galimybes išplėsti bendradarbiavimą, kad jis apimtų visą žemės ūkio sektorių, ir remti perėjimą prie tvarių maisto sistemų, kaip numatyta strategijoje „Nuo ūkio iki stalo“. Šiuo tikslu 2022 m. Komisija rengia kelis seminarus (tiriamąsias derybas) su trečiosiomis šalimis, kad išnagrinėtų bendro intereso sritis.

Prekybos susitarimai

Vienas iš pagrindinių PPO principų yra tai, kad šalys negali diskriminuoti savo prekybos partnerių. Prekyba vykdoma pagal didžiausio palankumo statuso principą. Tačiau PPO numato tam tikras šio principo išimtis: pavyzdžiui, šalys gali sudaryti laisvosios prekybos susitarimus (LPS) arba suteikti besivystančioms šalims lengvatines galimybes patekti į rinką taikant konkrečius muitų tarifų sumažinimus. ES yra sudariusi daug dvišalių lengvatinės prekybos susitarimų, kuriais siekiama liberalizuoti prekybą su trečiosiomis šalimis. Iš tiesų beveik pusei⁶⁶ į ES importuojamų žemės ūkio maisto produktų taikomos prekybos susitarimuose nustatytos taisyklės, įskaitant bendrųjų muitų tarifų lengvatų sistemą (BLS) – specialią prekybos priemonę mažas ir mažesnes nei vidutinės pajamas gaunančioms šalims.

Dvišaliai prekybos susitarimai visų pirma yra priemonė dviejų krypčių prekybos ir investicijų srautams didinti, tačiau jie taip pat gali būti naudojami siekiant paskatinti ES partnerius daryti pažangą darnaus vystymosi ir pasaulinės politikos srityse. Todėl į naujesnius ES prekybos susitarimus įtrauktas **specialus skyrius dėl prekybos ir darnaus vystymosi (PDV)**, kuriame nustatyti privalomi įsipareigojimai laikytis daugiašalių darbo ir aplinkosaugos susitarimų (įskaitant klimato susitarimus) ir užtikrinti, kad darbo ir aplinkosaugos standartai nebūtų mažinami siekiant pritraukti prekybą. Kai šalis partnerė nesilaiko šių sąlygų, prekybos susitarime numatytos priemonės neatitikimui ištaisyti. Be to, Komisija pasiūlė, kad ES Paryžiaus susitarimo laikymasis taptų esminiu visų būsimų prekybos susitarimų elementu. Todėl dėl Paryžiaus susitarimo įsipareigojimų nevykdymo ES gali vienašališkai sustabdyti susitarimų, kuriuose yra tokių nuostatų, galiojimą.

Nuo 2011 m. į LPS (su Kanada, Centrine Amerika, Kolumbija / Peru / Ekvadoru, Sakartvelu, Japonija, Korėja, Moldova, Ukraina, Singapūru, Jungtine Karalyste ir Vietnamu) įtraukti PDV skyriai. 2018 m. 15 punktų prekybos ir darnaus vystymosi veiksmų planu⁶⁷ buvo vadovaujama gerinant ES LPS skyrių dėl PDV įgyvendinimą ir vykdymo užtikrinimą. Kaip paskelbta Komunikate dėl prekybos politikos peržiūros, Komisija atlieka šio veiksmų plano peržiūrą, apimančią visus svarbius PDV įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo aspektus⁶⁸.

⁶⁶ 2020 m. importas pagal prekybos susitarimus arba bendrųjų muitų tarifų lengvatų sistemą sudarė 47,5 proc. žemės ūkio maisto produktų importo (šaltinis – Eurostatas).

⁶⁷ Europos Komisija (2018), [Feedback and way forward on improving the implementation and enforcement of Trade and Sustainable Development chapters in EU Free Trade Agreements](#) (liet. Grįžtamoji informacija ir tolesni veiksmai, kaip pagerinti ES laisvosios prekybos susitarimų prekybos ir darnaus vystymosi skyrių įgyvendinimą ir vykdymo užtikrinimą).

⁶⁸ Vienas iš peržiūros elementų yra lyginamasis tyrimas, kuriuo nagrinėjama, kaip pasaulio šalys įgyvendina PDV skyrius, o platesniu mastu – klimato, socialinius ir darbo teisės aktus, ir užtikrina jų vykdymą: Velut, J. B. et al, (2022), [Comparative Analysis of Trade and Sustainable Development Provisions in Free Trade](#)

Pagal strategiją ES taip pat turi užtikrinti visapusišką PDV nuostatų įgyvendinimą ir vykdymo užtikrinimą visuose prekybos susitarimuose.

Bėgant metams į LPS įtraukti įsipareigojimai dėl bendradarbiavimo **gyvūnų gerovės** ir **AAM** srityse. Kalbant apie gyvūnų gerovę, susitarimuose daugiausia dėmesio skiriama ūkiniams gyvūnams, siekiant pagerinti atitinkamų įstatymų ir kitų teisės aktų bei jų įgyvendinimo tarpusavio supratimą, taip pat keitimuisi informacija, ekspertinėmis žiniomis ir patirtimi šioje srityje. Kovos su atsparumu antimikrobinėms medžiagoms klausimu LPS numatoma vykdyti bendrą veiklą, bendradarbiauti ir keistis informacija, kad būtų skatinamas apdairus ir atsakingas antibiotikų naudojimas gyvulininkystėje ir veterinarijoje. ES taip pat skatina laipsniškai atsisakyti antibiotikų, kaip augimą skatinančių medžiagų, naudojimo.

Strategijos „Nuo ūkio iki stalo“ tikslas – užtikrinti, kad į visus ES dvišalius prekybos susitarimus būtų įtrauktas plataus užmojo tvarumo skyrius. Naujas **skyrius dėl tvarių maisto sistemų** (TMS) grindžiamas gera patirtimi, įgyta įgyvendinant ankstesniuose LPS nustatytas bendradarbiavimo nuostatas. Tačiau šis skyrius yra svarbus šalių bendradarbiavimo paradigmos pokytis, pereinant nuo teminio prie holistinio požiūrio, apimant visą maisto grandinę ir daugiausia dėmesio skiriant perėjimui prie tvarių maisto sistemų. Šiuo tikslu į TMS skyrių įtrauktos nuostatos dėl bendradarbiavimo visais maisto grandinės etapais nuo gamybos iki vartojimo, siekiant sumažinti maisto nuostolius ir švaistymą; kovoti su sukčiavimu maisto produktų srityje; taip pat bendradarbiauti daugiašaliuose forumuose ir maisto mokslo klausimais gyvūnų gerovės, kovos su atsparumu antimikrobinėms medžiagoms ir trąšų bei cheminių pesticidų naudojimo mažinimo srityse. Komisija būsimoje ES prekybos susitarimuose ir toliau siūlys skyrių dėl tvarių maisto sistemų. Dėl TMS skyriaus jau susitarta su Čile ir vyksta derybos su Australija, Indonezija ir Naująja Zelandija.

LPS taip pat galima nustatyti, kad **muitų tarifų lengvatos priklausytų** nuo to, ar laikomasi tam tikrų standartų; žinoma, su sąlyga, kad kita partnerė sutinka su tokiomis sąlygomis. Tačiau šis metodas iki šiol taikytas tik vieną kartą – LPS su MERCOSUR, pagal kurį muitų tarifų liberalizavimas kiaušiniams su lukštu buvo suteiktas su sąlyga, kad bus laikomasi atitinkamų ES gyvūnų gerovės standartų, taikomų vištoms dedeklėms.

ES taip pat sudarė platesnio užmojo **glaudaus bendradarbiavimo ir visapusiško laisvosios prekybos susitarimus** su Sakartvelu, Moldova ir Ukraina. Į šiuos susitarimus įtraukti tam tikri įsipareigojimai suderinti šių šalių teisės aktus su ES teise, įskaitant gyvūnų gerovės teisės aktus. Todėl įgyvendinus šiuos susitarimus iš šių šalių importuojami produktai atitiks ES taisykles.

Be to, ES palaipsniui sudarė susitarimus, vadinamus **stabilizacijos ir asociacijos susitarimais**, su kiekviena Vakarų Balkanų partnere: Albanija (2009 m.), Šiaurės Makedonija (2004 m.), Juodkalnija (2010 m.), Serbija (2013 m.), Bosnija ir Hercegovina (2015 m.) ir Kosovu⁶⁹ (2016 m.). Iš tiesų šie susitarimai yra teisinė priemonė, kuria siekiama suderinti teisės aktus su ES teisės aktais ir laipsniškai integruotis į ES rinką.

[Agreements](#) (liet. Lyginamoji laisvosios prekybos susitarimų prekybos ir darnaus vystymosi nuostatų analizė).

⁶⁹ Šis pavadinimas nekeičia pozicijų dėl statuso ir atitinka JT ST rezoliuciją 1244 bei Tarptautinio Teisingumo Teismo nuomonę dėl Kosovo nepriklausomybės deklaracijos.

Be to, į **ES ir Jungtinės Karalystės prekybos ir bendradarbiavimo susitarimą** įtrauktos konkrečios privalomos nuostatos, kuriomis užtikrinamos vienodos sąlygos ir išipareigojimai nemažinti apsaugos lygio įvairiose srityse, įskaitant žemės ūkio ar maisto produktų gamybos poveikio aplinkai valdymą, visų pirma naudojant antibiotikus ir teršalų šalinimo medžiagas.

Speciali galimybė besivystančioms šalims patekti į rinką yra dar viena leistina didžiausio palankumo statuso taisyklės išimtis. Be standartinės bendrosios lengvatų sistemos (BLS), kuria mažas ir mažesnes nei vidutines pajamas gaunančioms šalims iš dalies arba visiškai panaikinami daugiau kaip dviejų trečdalių muitų tarifų eilučių muitai, ES taip pat siūlo **bendrają lengvatų sistemą + (BLS+)**, pagal kurią tie patys muitų tarifai sumažinami iki nulio toms mažas ir mažesnes nei vidutines pajamas gaunančioms šalims, kurios įgyvendina 27 tarptautines konvencijas, susijusias su žmogaus teisėmis, aplinkos apsauga ir geru valdymu. 2021 m. rugsėjo mėn. Komisija priėmė pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto dėl naujos 2024–2034 m. BLS. Pasiūlymu išplečiamas tarptautinių konvencijų, kurių turi būti laikomasi, sąrašas, įtraukiant, be kita ko, Paryžiaus susitarimą dėl klimato kaitos.

Galiausiai, importuojamų produktų diferencijavimas pagal tvarumo kriterijus taip pat gali būti taikomas nesant jokių prekybos lengvatų, t. y. kai prekyba vykdoma pagal didžiausio palankumo statuso principą. Nelengvatinės prekybos atveju ES taiko muitų tarifus pagal savo PPO sąrašą. GATT Urugvajaus derybų rate (ir kitose derybose) ES išipareigojo taikyti keletą PPO **tarifinių kvotų**, pagal kurias tam tikrą kiekį galima importuoti taikant mažesnę muitų tarifą. Kartais nustatomos šių tarifinių kvotų taikymo **sąlygos**. Kaip pavyzdį galima paminėti PPO aukštos kokybės galvijų mėsos tarifines kvotas (vadinamas „Hilton“ kvotomis)⁷⁰, kurias gali taikyti įvairios šalys, o kai kurių iš jų reikalaujama, kad gyvuliai būtų šeriami tik žole.

Abipusio pripažinimo susitarimai

ES taip pat gali sudaryti **konkrečius susitarimus su trečiosiomis šalimis**. Vienas iš esamų pavyzdžių – ekologinis ūkininkavimas. Pagal naująjį ekologinio ūkininkavimo reglamentą⁷¹ produktas gali būti importuojamas siekiant jį parduoti ES kaip ekologišką produktą, jeigu jis atitinka ES nepriklausančios šalies gamybos ir kontrolės taisykles, kurios pagal dvišalį, atskirą ar administracinį susitarimą pripažįstamos lygiavertėmis ES taikomoms taisyklėms, jam išduotas atitinkamų ES nepriklausančių šalių kontrolės institucijų arba kontrolės įstaigų sertifikatas, kuriuo patvirtinama, kad produktas atitinka ES standartus.

4.3. Savarankiškos ES priemonės

Kaip primenama Komunikate „Prekybos politikos peržiūra. Atvira, tvari ir ryžtinga prekybos politika“, kai kuriais atvejais ES gali imtis savarankiškų priemonių, susijusių su importuojamų produktų proceso ar gamybos metodų aplinkosauginiais⁷² ar etiniais aspektais. Tokios priemonės taip pat atspindi Europos vartotojų, kurie vis labiau suvokia maisto gamybos aplinkosauginius, sveikatos, socialinius ir etinius aspektus ir nori, kad jiems būtų

⁷⁰ 2013 m. birželio 21 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 593/2013, kuriuo skiriamos aukštos kokybės šviežios, atšaldytos ir užšaldytos galvijienos bei užšaldytos buivolienos tarifinės kvotos ir numatomas jų administravimas, OL L 170, 2013 6 22, p. 32.

⁷¹ 2018 m. gegužės 30 d. Reglamentas (ES) 2018/848 dėl ekologinės gamybos ir ekologiškų produktų ženklavimo, OL L 150, 2018 6 14, p. 1.

⁷² Europos žaliojo kurso komunikate teigiama, kad „[i] ES rinkas neleidžiama importuoti maisto produktų, kurie neatitinka atitinkamų ES aplinkosaugos standartų“.

suteikta teisė rinktis tvariai pagamintus maisto produktus⁷³, poreikius. Panašios tendencijos pastebimos ir kitose pasaulio dalyse, kur nacionalinėse reguliavimo sistemose naudojamos importuojamiems produktams taikomos PGM taisyklės.

Atsižvelgiant į ES rinkos dydį ir tam tikrų prekių importo į ES apimtį, kai kurie ES reikalavimai užsienio gamintojams pereiti prie tvaresnių gamybos metodų gali turėti didelį poveikį visame pasaulyje⁷⁴.

Nors kai kuriems trečiųjų šalių maisto tvarkymo subjektams gali būti sudėtinga laikytis ES standartų, kuriais reglamentuojamas žemės ūkio maisto produktų importas, jiems suteikiama galimybė patekti į atvirą rinką, kurioje yra daugiau kaip 400 mln. vartotojų, taikomos prekybą lengvinančios priemonės ir ES vartotojai moka didesnes kainas nei kitose rinkose. Be to, kadangi ES yra pasaulinis maisto saugos standartų etalonas, jų laikantis taip pat suteikiama galimybė patekti į kitas, dažnai didelės vertės rinkas. Dėl šių priežasčių, nepaisant to, kad ES taisyklės gali būti laikomos griežtomis, į ES eksportuojamas kiekis toliau didėja.

Be jau galiojančių gyvūnų gerovės priemonių (žr. 2.2 skirsnį), šiuo metu ES lygmeniu rengiami keli su gyvūnų gerove arba aplinkos apsauga susiję teisės aktai arba pasiūlymai dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų, kuriais siekiama apriboti gamybos metodus.

Pirma, Komisija pasiūlė reglamentą dėl **produktų, dėl kurių nenaikinami miškai**⁷⁵, grindžiamą privalomų išsamaus patikrinimo taisyklių sistema. Šiuo pasiūlymu siekiama užkirsti kelią miškų naikinimui ir alinimui, susijusiems su ES rinkai teikiamais produktais ir prekėmis, pavyzdžiui, sojomis, galvijais, alyvpalmių aliejumi, kakava, kava ir mediena. Taip siekiama kuo labiau sumažinti produktų, gaunamų iš tiekimo grandinių, siejamų su miškų naikinimu ar alinimu, vartojimą ir padidinti teisėtų prekių bei produktų, dėl kurių nenaikinami miškai, paklausą ir prekybą jais Europos Sąjungoje. Pasiūlymu sprendžiamas tiek legalaus, tiek neteisėto miškų naikinimo ir alinimo, kurį lemia šių prekių gamyba, klausimas. Veiklos vykdytojai ir valdžios institucijos, naudodamiesi geografinės vietos koordinatėmis ir vykdydami nuotolinę stebėseną naudojant palydovines nuotraukas, galės patikrinti, ar dėl produktų arba prekių nėra naikinami miškai. Partnerystė ir veiksmingas tarptautinis bendradarbiavimas su šalimis gamintojomis ir vartotojomis, taip pat dvišaliuose ir daugiašaliuose forumuose, yra labai svarbūs skatinant perėjimą prie tvarios žemės ūkio gamybos ir tvarios miškotvarkos, taip pat siekiant nustatyti ir suderinti patikimus pasaulinius standartus ir apibrėžtis.

2022 m. vasario mėn. Komisija taip pat priėmė pasiūlymą dėl direktyvos dėl **įmonių išsamaus tvarumo patikrinimo**⁷⁶. Šios direktyvos tikslas – skatinti tvarų ir atsakingą įmonių

⁷³ Specialioji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 505. [Making our food fit for the future – Citizens' expectations](#) (liet. Mūsų maisto pritaikymas ateičiai. Piliečių lūkesčiai). 2020 m. spalio mėn.

⁷⁴ Pavyzdžiui, vertinant miškų naikinimą (kaip išorės veiksni) bendrame galutiniame suvartojime (gaminamame, parduodamame ar vartojamame produkte, prekėje, žaliavoje ar paslaugoje), pagal kai kuriuos modelius apskaičiuota, kad ES suvartojimas kiekis sudaro apie 10 proc. viso pasaulio suvartojamo kiekio (EK, 2019 m.). Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES veiksmų, kuriais siekiama apsaugoti ir atkurti pasaulio miškus, stiprinimas“. COM(2019) 352 final.

⁷⁵ Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl tam tikrų su miškų naikinimu ir alinimu siejamų prekių ir produktų tiekimo Sąjungos rinkai ir jų eksporto iš Sąjungos, kuriuo panaikinamas Reglamentas (ES) Nr. 995/2010 (COM(2021)706 final), <https://ec.europa.eu/environment/forests/deforestation-proposal.htm>.

⁷⁶ https://ec.europa.eu/info/publications/proposal-directive-corporate-sustainable-due-diligence-and-annex_en.

elgesį ir nustatyti bendrą pareigą didesnėms įmonėms (MVI nepatenka į pasiūlymo taikymo sritį) spręsti neigiamo poveikio žmogaus teisėms ir aplinkai problemas vykdant savo veiklą ir valdant įmonę. Ši pareiga taip pat susijusi su jų vertės grandinėmis už ES ribų. Įmonių išsamaus tvarumo patikrinimo taisyklių vykdymas būtų užtikrinamas taikant administracines priemones, įskaitant sankcijas ir potvarkius dėl atitikties, taip pat civilinę atsakomybę, pagal kurią atlyginama žala, patirta dėl pasiūlyme nustatytų pareigų nevykdymo.

Be to, strategijoje „Nuo ūkio iki stalo“ skelbiama, kad, vertinant **leidžiamojo importo nuokrypio paraiškas dėl pesticidų**, kurių naudoti ES nebeleidžiama, bus atsižvelgiama į aplinkosaugos aspektus, laikantis PPO standartų ir įsipareigojimų⁷⁷.

Leidžiamasis importo nuokrypis – tai didžiausia leidžiamoji pesticidų liekanų koncentracija (DLK), grindžiama naudojimo būdais, leidžiamais už ES ribų⁷⁸. Tai gali apimti medžiagų, kurių patvirtinimas ES nebegalioja, DLK nustatymą (dėl kitų priežasčių nei visuomenės sveikata), kurio gali prireikti, nes trečiųjų šalių gamintojai susiduria su kitokiomis nei ES gamybos sąlygomis ir kenkėjų poveikiu. Tos pačios medžiagos naudojimas tame pačiame pasėlyje gali būti skirtingas. Leidžiamasis importo nuokrypis taip pat gali būti taikomas pasėliams, kurie nėra auginami ES (pvz., tam tikriems egzotiniams vaisiams ar daržovėms ir kavai, kakavai ar arbatai), todėl pagal ES naudojimo būdus DLK nenustatoma.

Iki šiol nustatant pesticidų DLK, įskaitant leidžiamąjį importo nuokrypį, daugiausia dėmesio buvo skiriama tik gerajai žemės ūkio praktikai ir ES vartotojų apsaugai. Šis reikalavimas bus taikomas ir toliau. Tačiau, laikantis strategijoje „Nuo ūkio iki stalo“ nustatytų įsipareigojimų, nustatant DLK taip pat bus atsižvelgiama į aplinkosaugos aspektus, įskaitant leidžiamąjį importo nuokrypį.

Be to, kaip paskelbta strategijoje „Nuo ūkio iki stalo“, Komisija rengia **ES gyvūnų gerovės teisės aktų peržiūrą**, o pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų planuojama pateikti 2023 m. pabaigoje. Kaip minėta Komisijos atsakyme į Europos piliečių iniciatyvą „End of Cage Age“⁷⁹, Komisija ketina į šiuos pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų įtraukti nuostatas, kuriomis būtų siekiama palaipsniui atsisakyti ir galiausiai uždrausti naudoti narvus, gardus ir aptvarus ūkinėms kiaulėms, vištoms dedeklėms, veršeliams, triušiams, vištaitėms, veisliniams broileriams, veislinėms dedeklėms, antims, žąsims ir putpelėms.

Kalbant apie importuojamus produktus, Komisija apsvaistys galimybę nustatyti taisykles, pagal kurias būtų reikalaujama, kad importuoti produktai būtų gauti laikantis sąlygų, lygiaverčių ES gyvūnų gerovės taisyklėms arba kai kurioms iš jų, ir (arba) kad būtų nustatytas ir importuojamiems produktams taikomas ženklavimo reikalavimas (daugiausia dėmesio skiriant laikymo sąlygoms arba nurodant daugiau gyvūnų gerovės kriterijų), laikantis PPO taisyklių.

Komisija taip pat apsvaistys geresnio **ženklavimo gyvūnų gerovės ženklų** galimybes, kad būtų galima perduoti vertę per maisto grandinę ir siekiant reaguoti į didėjančią vartotojų

⁷⁷ Žr. 20 pastabą, p. 18.

⁷⁸ 2005 m. vasario 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 396/2005 dėl didžiausių pesticidų likučių kiekių augalinės ir gyvūninės kilmės maiste ir pašaruose ir ant jų 3 straipsnio 2 dalies g punktas, OL L 70, 2005 3 16, p. 1.

⁷⁹ https://europa.eu/citizens-initiative/initiatives/details/2018/000004_lt.

susidomėjimą gyvūnų auginimo sąlygomis. Šiuo metu, be pirmiau minėto privalomo valgomųjų kiaušinių standarto, kiti teiginiai apie gyvūnų gerovę yra savanoriški ir daugeliu atvejų nesuderinti ES lygmeniu⁸⁰, todėl vartotojams dažnai sunku suprasti įvairius maisto produktų etiketėse pateikiamus teiginius. 2021 m. birželio mėn. ES gyvūnų gerovės platformos pogrūpis pateikė išvadas dėl ženklavimo gyvūnų gerovės ženklu.⁸¹ 2022 m. balandžio mėn. Komisija paskelbė išorės tyrimą, kuriame surinkti duomenys apie esamus gyvūnų gerovės ženklus ir vartotojų požiūrį bei lūkesčius⁸², ir atlieka galimų ES teisės aktų dėl ženklavimo gyvūnų gerovės ženklu poveikio vertinimą.

Be pirmiau minėtų atskirų veiksmy, siekiant visapusiškai užtikrinti politikos nuoseklumą ir integruoti tvarumą į visas su maistu susijusias politikos sritis, strategijoje „Nuo ūkio iki stalo“ numatyta, kad iki 2023 m. pabaigos Komisija priims savo pavyzdinį pasiūlymą – horizontalųjį **tvarios maisto sistemos pagrindų įstatymą**, kuriuo nustatomos bendros apibrėžtys ir bendrieji principai bei reikalavimai, kuriais reglamentuojamas ES rinkai pagamintų ar pateiktų maisto produktų tvarumas ir susijusi veikla maisto srityje. Tokios ES lygmens intervencijos tikslas būtų sukurti naują būsimos maisto politikos pagrindą nustatant tvarumo tikslus ir principus, grindžiamus integruotos maisto sistemos požiūriu.

Tvarumo užtikrinimo ženklavimo sistema bus įtraukta į tvaraus maisto sistemos pagrindų teisės aktus. Tvarumo užtikrinimo ženklavimo sistema bus reglamentuojamas informacijos apie maisto produktų tvarumo rodiklius, susijusius su jų maistingumu, klimatu, aplinka ir socialiniais aspektais, teikimas vartotojams. Tai gali būti svarbus strategijos „Nuo ūkio iki stalo“ elementas, kuriuo būtų siekiama pakeisti gamybos modelius suteikiant vartotojams daugiau galimybių priimti informacija pagrįstus ir tvarius su maistu susijusius sprendimus.

Galiausiai, savanoriškas **Atsakingo maisto verslo ir rinkodaros praktikos elgesio kodeksas**⁸³ yra neatsiejama ES siekio kurti tvarias maisto sistemas dalis. Jame nustatyti septyni siekiai, kiekvieno jų tikslai ir orientaciniai veiksmai. Tiek ES, tiek už jos ribų veikiančių įmonių atveju įsipareigojimai iš esmės taikomi pardavimui ir (arba) veiklai ES viduje, įskaitant poveikį, susijusį su jų tiekimo grandinėmis trečiosiose šalyse (susijusioms su šiais pardavimais ir (arba) veikla). Įmonės taip pat gali pasiūlyti įsipareigojimus, taikomus jų bendram pasauliniam pardavimui ir (arba) veiklai (ir susijusioms tiekimo grandinėms), kaip tai daro dauguma tarptautinių įmonių. Kodeksas įsigaliojo 2021 m. liepos mėn. ir šiuo metu jį yra pasirašiusios daugiau kaip 100 šalių.

5. BAIGIAMOSIOS PASTABOS

Šiandien iš esmės sutariama, kad reikia pereiti prie tvarių ir atsparių maisto sistemų. ES, įgyvendinanti plataus užmojo žaliają kursą ir būdama pasaulinio masto veikėja žemės ūkio maisto produktų rinkose, atlieka svarbų vaidmenį skatinant šį visuotinį perėjimą. COVID-19

⁸⁰ Vieninteliai savanoriški ES lygmeniu suderinti standartai yra prekybos paukštiena standartai, kuriuose daroma nuoroda į ūkininkavimo tipus (2008 m. birželio 16 d. Komisijos reglamentas Nr. 543/2008, kuriuo nustatomos išsamios Tarybos reglamento (EB) Nr. 1234/2007 taikymo taisyklės dėl tam tikrų prekybos paukštiena standartų, OL L 157, 2008 6 17, p. 46), ir ES ekologinio ūkininkavimo taisyklės, pagal kurias reikalaujama užtikrinti aukštus gyvūnų gerovės standartus.

⁸¹ https://ec.europa.eu/food/system/files/2021-06/aw_platform_plat-concawl-subgroup-conclusion.pdf.

⁸² <https://data.europa.eu/doi/10.2875/676603>.

⁸³ https://ec.europa.eu/food/horizontal-topics/farm-fork-strategy/sustainable-food-processing/code-conduct_en.

krizė ir Rusijos invazija į Ukrainą atskleidė žemės ūkio ir maisto sistemų pažeidžiamumą, kurį reikia spręsti spartinant perėjimą prie tvarios ir atsparios ES maisto sistemos.

Plataus užmojo sveikatos, aplinkos ir kiti tvarumo standartai ir tikslai nėra savanaudiški ES interesai. Visi jie padeda siekti teisėtų tikslų, susijusių su visuotinėmis problemomis, taip pat ir pagal bendros sveikatos principą.

Pasaulinio masto problemoms spręsti reikia imtis pasaulinio masto veiksmų. Būnant pradininku tenka susidurti su tam tikrais sunkumais ir rizika. Ataskaitoje išanalizuotos trys pagrindinės papildomos ES veiksmų, skirtų sveikatos ir aplinkosaugos standartams stiprinti ir skatinti, sritys.

ES toliau dės pastangas **daugiašaliu lygmeniu**, kad sulauktų paramos ir, geriausia, kad pasiektų visuotinį sutarimą dėl poreikio imtis veiksmų ir nustatyti tarptautiniu mastu sutartus standartus. Nors ES ir jos valstybės narės jau dabar aktyviai dalyvauja ir atlieka vadovaujamą vaidmenį daugelyje šių forumų, svarbus ilgalaikis tikslas bus intensyvinti veiklą bei pagerinti koordinavimą ir sinergiją, kad būtų sugriežtinti sveikatos, aplinkosaugos ir kiti tvarumo standartai.

Prekybos susitarimai ir dvišalis bendradarbiavimas suteikia galimybę tą patį daryti su šalimis partnerėmis. ES, įgyvendindama savo plataus užmojo prekybos darbotvarkę, jau padarė pažangą šioje srityje. Jau daugiau nei dešimtmetį į prekybos susitarimus įtraukiamas PDV skyrius ir nuostatos dėl bendradarbiavimo gyvūnų gerovės ir AAM srityje. Susitarimuose, dėl kurių šiuo metu deramasi, numatytas skyrius dėl tvarios maisto sistemos ir ES jį siūlys visuose būsimuose susitarimuose.

ES toliau užtikrins savo tvarumo darbotvarkės suderinamumą su plėtros, kaimynystės ir vystymosi politikos sritimis. Tai taip pat reiškia, kad reikia atsižvelgti į prekybos poveikį trečiosioms šalims. Pagalbinės priemonės, įskaitant finansavimą, techninį bendradarbiavimą ir pajėgumų didinimą, gali būti svarbios siekiant padėti prekybos partnerėms įsitraukti į tvaresnę praktiką, ypač pažeidžiamiausioms šalims ir kaimyninėms šalims partnerėms, kurios prisiima plataus užmojo įsipareigojimus šiose srityse.

Kaip matyti iš pirmiau pateikto vertinimo, kai reikia spręsti visuotines aplinkosaugos problemas arba gyvūnų gerovės klausimus, ES taip pat gali imtis priemonių **savarankiškai**. PGM reglamentai importuojamiems produktams, susijusiems su šiomis sritimis, turi būti taikomi visapusiškai laikantis PPO taisyklių ir kitų tarptautinių įsipareigojimų. Kai kurios priemonės, kurių ES savarankiškai imasi siekdama reguliuoti pasaulinius importuojamų produktų aplinkosaugos ar etinius aspektus, net jei jos visiškai atitinka PPO taisykles, gali būti prieštaringos PPO narėms ir visada gali būti ginčijamos pagal PPO ginčų sprendimo sistemą. Nustačius, kad priemonės yra neteisėtos arba protekcionistinės ir neatitinka ES tarptautinių įsipareigojimų ir teisių pusiausvyros, ES gali kilti atsakomųjų veiksmų pavojus.

Dėl visų šių priešasčių teisės aktų pasiūlymų suderinamumas su PPO turi būti vertinamas kiekvienu konkrečiu atveju. Nors iš tiesų esama politinių galimybių siekti, kad su PPO suderinamu būdu importuojamiems produktams būtų taikomi sveikatos ir aplinkosaugos (įskaitant gyvūnų gerovę) reikalavimai dėl proceso ir gamybos metodų, kiekvieną atvejį reikia atidžiai išnagrinėti atskirai.

Be suderinamumo su PPO klausimu, atliekant galimų priemonių analizę kiekvienu konkrečiu atveju taip pat reikia atsižvelgti į techninį ir ekonominį kontrolės mechanizmų įgyvendinamumą. Kadangi reglamentuojami gamybos ar perdirbimo metodai trečiojoje šalyje, tinkamų priemonių, skirtų jų taikymui kontroliuoti ir užtikrinti, įgyvendinamumas ir proporcingumas turi būti vertinami atsižvelgiant į sąnaudas ir naudą. Šiam aspektui reikėtų skirti daugiau dėmesio.

Apibendrinant galima teigti, kad yra tam tikrų galimybių importuojamiems produktams taikyti ES gamybos standartus, jei tai daroma visapusiškai laikantis atitinkamų PPO taisyklių. Šioje ataskaitoje ne tik įvertinamos teisinės ir techninės galimybės tai padaryti ir paaiškinami taikomi apribojimai, bet ir nurodomos įvairios sritys, kuriose ES jau teisėtai taiko savo vidaus gamybos standartus importuojamiems produktams, taikydama daugiašales, dvišales ar savarankiškas priemones. Iš ataskaitos matyti, kad prieš pradėdant taikyti gamybos standartus importuojamoms prekėms, visada labai svarbu įvertinti kiekvieną konkretų atvejį.

Komisija mano, kad įvykdė Tarybos ir Parlamento jai suteiktus techninius įgaliojimus, apie kuriuos buvo priminta šios ataskaitos įžanginėje dalyje. Komisija ragina Tarybą ir Europos Parlamentą atidžiai apsvarstyti šioje ataskaitoje pateiktas išvadas ir gaires ir į jas atsižvelgti būsimuose svarstymuose.